

Planbureau voor de Leefomgeving

VESTIGINGSPATRONEN VAN RECENTE IMMIGRANTEN

Achtergrondstudie

Marieke van der Star, Andries de Jong en Dorien Manting

30 juni 2021

PBL

Colofon

Vestigingspatronen van recente immigranten Achtergrondstudie

© PBL Planbureau voor de Leefomgeving
Den Haag, 2021
PBL-publicatienummer: 4609

Auteurs

Marieke van der Star (UVA)

Andries de Jong (PBL)

Dorien Manting (PBL)

Met dank aan:

Saskia te Riele (CBS)
Martine de Mooij-Schep (CBS)
Petra Visser (Ministerie van BZK)

Redactie figuren en kaarten

Marnix Breedijk

Eindredactie en productie

Uitgeverij PBL

Delen uit deze publicatie mogen worden overgenomen op voorwaarde van bronvermelding: Star, M. van der, A. de Jong & D. Manting (2021), *Vestigingspatronen van recente immigranten*, Den Haag: PBL.

Het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) is het nationale instituut voor strategische beleidsanalyses op het gebied van milieu, natuur en ruimte. Het PBL draagt bij aan de kwaliteit van de politiek-bestuurlijke afweging door het verrichten van verkenningen, analyses en evaluaties waarbij een integrale benadering vooropstaat. Het PBL is voor alles beleidsgericht. Het verricht zijn onderzoek gevraagd en ongevraagd, onafhankelijk en wetenschappelijk gefundeerd.

Inhoud

1	Inleiding	10
2	Enkele achtergronden over immigratie in de literatuur	12
3	Data en indeling van immigranten	17
4	Ontwikkeling van de immigratie in de afgelopen jaren	19
5	Achtergrondkenmerken van immigranten	22
5.1	Leeftijdsverdeling	22
5.2	Huishoudenspositie en type huishoudens	25
5.3	Woonsituatie	27
5.4	Inkomen en sociaaleconomische positie	29
6	Regionale spreiding van immigranten	32
6.1	Absolute aantallen immigranten	32
6.2	Concentratie-index van immigranten	39
7	Stedelijkheid van immigranten	47
	Literatuur	52

Samenvatting

De immigratie naar Nederland is in de afgelopen jaren sterk toegenomen en ook in de toekomst vormt zij naar verwachting de belangrijkste drijvende kracht achter de bevolkingsgroei (Stoeldraijer et al 2020). Waar de nieuwkomers precies gaan wonen en of zij daarvoor een andere plek kiezen dan hun voorgangers, is echter relatief onbekend. Toch is inzicht in de vestigingspatronen van de nieuwe migrantengroepen, in het bijzonder de arbeidsmigranten, van belang omdat deze vestigingspatronen vaak doorwerken in de toekomstige regionale bevolkingsontwikkeling en woningbehoefte. Daarom heeft het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) samen met de universiteit van Amsterdam de vestigingspatronen van diverse groepen migranten bij aankomst in Nederland onderzocht, in relatie tot hun achtergrondkenmerken. Hoe de vestigingspatronen zich in de jaren na aankomst hebben ontwikkeld, komt in een volgende publicatie aan bod (Manting et al., nog te verschijnen).

Data en onderscheiden groepen van migranten

Bij de analyse hebben we gebruik gemaakt van door het CBS aangemaakte microdatatabestanden, afgeleid uit het Stelsel van Sociaal Statistische Bestanden (SSB). De data in deze bestanden hebben betrekking op de bevolking en haar diverse achtergrondkenmerken op 1 januari en 31 december in de periode 2012-2019. In deze periode is er sprake geweest van een toename van de immigratie. We hebben bij de afleiding van immigratiegegevens uit deze data (zoals het aantal immigranten, de vestigingsgemeente en de achtergrondkenmerken), niet naar het moment van aankomst in Nederland gekeken, maar naar de situatie op 31 december in het jaar van aankomst.

In navolging van NIDI & CBS (2020) hebben we in deze studie immigrantengroepen onderscheiden op basis van land van herkomst (c.q. migratieachtergrond), waarbij migratiemotieven zijn gebruikt om landen te clusteren. In eerste instantie zijn drie regio's onderscheiden: landen waarvandaan overwegend arbeids- en studiemigranten en daaraan gerelateerde gezinsmigranten komen (Europa, Oost-Azië, Amerika en Oceanië), landen waarvandaan overwegend asielmigranten en hun gezinsleden komen (Midden-Oosten en Afrika) en de 'klassieke' migratielanden (Turkije, Marokko, Indonesië, Suriname en de voormalige Nederlandse Antillen). Vervolgens is binnen de groep arbeidsmigratielanden onderscheid gemaakt tussen de lidstaten van de Europese Unie (EU) en overige arbeidsmigratielanden (gelegen buiten de EU). Binnen de EU is vervolgens onderscheid gemaakt tussen West-EU en Oost-EU. De categorie klassieke migratielanden is nader opgesplitst in migranten met een Turkse en Marokkaanse migratieachtergrond en migranten waarvan de eerste generatie naar Nederland kon komen omdat ze de Nederlandse nationaliteit hadden (te weten migranten met een Indonesische, Surinaamse of Antilliaanse migratieachtergrond). Ten slotte onderscheiden we de groep Nederlandse remigranten: Nederlanders die emigreren en na een bepaalde periode weer terugkeren. Zo ontstaan zeven groepen immigranten.

Immigratie is sterk toegenomen, vooral van arbeidsmigranten uit Oost-Azië, Amerika en Oceanië

Tussen 2012 en 2019 is de immigratie in het algemeen sterk toegenomen, namelijk van circa 160.000 naar circa 270.000 mensen per jaar; dat is een stijging van rond de 70 procent. Vooral de arbeidsmigratie nam sterk toe, in het bijzonder uit de overige

arbeidsmigratielanden, gelegen in Oost-Azië, Amerika en Oceanië. Van de zeven onderscheiden groepen zijn de meeste immigranten in 2019 afkomstig uit de drie groepen arbeidsmigratielanden (West-EU, Oost-EU en de overige arbeidsmigratielanden), gezamenlijk circa 160.000 duizend immigranten. Hierbij is de groep overige arbeidsmigratielanden het grootst, met rond 60.000 immigranten; hetgeen ruim 10.000 groter is dan elk van de andere twee groepen arbeidsmigratielanden. Terwijl de immigratie uit de drie groepen arbeidsmigratielanden tot 2019 (bijna) continu toenam, fluctueert het aantal migranten uit asiellanden juist van jaar tot jaar. In 2012 bedroeg het aantal migranten afkomstig uit asiellanden circa 15.000, en in 2016 was hun aantal bijna verviervoudigd naar circa 55.000 duizend als gevolg van de sterke toestroom van asielzoekers uit Syrië en Eritrea. Hierna volgde een snelle daling naar circa 30.000 duizend in 2018, en een stijging naar bijna 35 duizend in 2019. Voor de klassieke migratielanden geldt dat de toestroom van immigranten relatief klein en vrij stabiel is; in 2019 bedroeg het circa 15.000 voor beide groepen. Het aantal Nederlandse remigranten bleef de afgelopen jaren vrijwel gelijk, jaarlijks circa 28.000.

Immigratiepiek ligt bij mannen rond 25 jaar en bij vrouwen twee jaar eerder; een tweede piek ligt bij studiemigranten rond 19 jaar

De diverse immigrantengroepen vertonen eigen karakteristieke geslachts- en leeftijds patronen. Zo zijn mannen oververtegenwoordigd bij de Nederlandse remigranten (evenals bij de emigratie uit Nederland) en zij zijn gemiddeld ouder dan vrouwen: rond 30 jaar, tegenover ongeveer 25 jaar voor de vrouwen. Voor de arbeidsmigratielanden ligt de zogenoemde immigratiepiek zowel bij mannen als bij vrouwen tussen de 25 en 30 jaar; in deze groep komen amper jongeren onder de 18 jaar voor. Het betreft vooral jongvolwassenen die naar Nederland komen om hier te werken en die (dan nog) zonder kinderen zijn. Bij migranten uit de asiellanden is de leeftijdsklasse 0 tot 15 jaar juist ruim vertegenwoordigd. Dit duidt erop dat asielmigranten vaak als gezin met kinderen naar Nederland trekken. Er komen opvallend veel 18- en 19-jarigen uit Suriname, de Nederlandse Antillen en Indonesië naar Nederland; waarschijnlijk komen zij hier om te studeren. Ook uit Oost-EU komen de laatste jaren meer jongeren van deze leeftijden, waarschijnlijk grotendeels internationale studenten.

Arbeidsmigranten zijn veelal alleenstaand, asielmigranten en remigranten wonen vaker in gezinsverband

Ook wat betreft de huishoudenspositie verschillen de onderscheiden immigrantengroepen. De migranten uit de arbeidsmigratielanden zijn hoofdzakelijk alleenstaand. De Nederlandse remigranten zijn meestal ouders met kinderen. Ook onder de asielmigranten bevinden zich veel gezinnen. Deze laatste groep woont direct na aankomst in Nederland vaak institutioneel; meestal gaat het om een asielzoekerscentrum. Veel asielmigranten met een vergunning stromen later vanuit het asielzoekerscentrum door naar een woning (zie Manting et al., nog te verschijnen). Migrantengroepen van andere immigrantengroepen delen vaak een woning na vestiging in Nederland, om later door te stromen naar een zelfstandige woning. Deze doorstroom volgt echter niet uit de gegevens in deze studie, omdat die alleen de woonsituatie kort na aankomst in Nederland betreffen.

Voor alle immigrantengroepen geldt dat éénpersoonshuishoudens (ofwel alleenstaanden) veel vaker voorkomen dan paren (met of zonder) kinderen. Bij de drie groepen arbeidsmigratielanden gaat het zelfs om een aandeel van 70 tot 80 procent op het totaal aantal huishoudens. De oververtegenwoordiging van alleenstaande migranten betekent dat de woningbehoefte van immigranten in eerste instantie (kort na vestiging) mogelijk niet zozeer uitgaat naar eengezinswoningen, maar eerder naar woonvormen die geschikt zijn voor

eenpersoonshuishoudens, zoals appartementen of kamerbewoning. Echter, veel migranten verhuizen later door naar een ander woningtype (zie Manting et al, nog te verschijnen). De woningbehoefte hangt dus mede af van hoe het de immigrantengroepen na aankomst ver gaat.

Immigranten wonen meestal in huurwoningen

Immigranten die nieuw in Nederland aankomen, hebben meer impact op de huurmarkt dan op de koopmarkt. Uit de internationale literatuur blijkt dat immigranten niet vaak in een koopwoning wonen en dat is ook het geval in Nederland. Van de Nederlandse remigranten woont 40 procent in een koopwoning – vaak een eengezinswoning –, maar voor de groepen met een buitenlandse migratieachtergrond is dit aandeel aanzienlijk lager, tussen de 10 en 25 procent. Dit percentage geeft echter een vertekend beeld; het 'werkelijke' aandeel is vermoedelijk lager. Dat komt doordat een deel van de migranten weliswaar in een koopwoning woont, maar deze niet bezit. Migrant die inwonen bij een huishouden dat in een koopwoning woont, zijn namelijk in de gebruikte microdatabestanden geclassificeerd als eigenaar-bewoners in plaats van als onderhuurders. Aan de andere kant zullen sommige huurders in de private huursector een woning huren van een particuliere belegger die hiervoor één of meerdere woningen heeft gekocht. Op die manier hebben migranten indirect ook invloed op de koopmarkt. In deze publicatie hebben we het woningdelen overigens niet verder onderzocht, omdat gegevens hierover niet beschikbaar waren.

Inkomen loopt uiteen tussen verschillende groepen immigranten

Het (huishoudens)inkomen is ook een kenmerk waarop de groepen immigranten sterk van elkaar afwijken. Voor alle immigrantengroepen geldt dat een relatief groot deel in de lage inkomensklasse zit. Dit laat onverlet dat de verdeling naar inkomensklassen sterk varieert tussen de diverse immigrantengroepen. Zo heeft rond de 45 procent van de huishoudens bestaande uit Nederlandse remigranten een relatief laag inkomen, tegen 80 procent van de huishoudens van immigranten uit de asiellanden. Bij de drie groepen arbeidsmigratielanden ligt het tussen circa 55 en 65 procent. Deels hangt deze variatie samen met arbeidsparticipatie. Onder migranten (van 18 jaar en ouder) uit Oost-EU werkt zo'n 60 procent, terwijl het percentage onder migranten uit West-EU en de overige arbeidsmigratielanden op circa 35 ligt. Onder migranten uit de asiellanden ligt het duidelijk lager met ongeveer 20 procent. Hierbij dient te worden aangetekend dat asielzoekers alleen kunnen werken als ze een tewerkstellingsvergunning hebben. Een werkgever kan zo'n tewerkstellingsvergunning echter pas aanvragen op het moment dat een asielaanvraag minstens zes maanden in behandeling is. Dit betekent dat een asielzoeker het eerste halfjaar niet kan werken. Bovendien komen zij voor hun veiligheid naar ons land, terwijl arbeidsmigranten specifiek voor werk komen.

Specifieke vestigingspatronen bij verschillende groepen, met in het algemeen een sterke voorkeur voor de grote steden

Niet alleen wat betreft de achtergrondkenmerken, ook wat betreft de regionale spreiding over Nederland verschillen de onderscheiden immigrantengroepen. Wel hebben ze in het algemeen een sterke voorkeur voor de drie grote steden, Amsterdam, Rotterdam en Den Haag; vooral hier zijn de banen, opleidingsinstituten, voorzieningen, huurwoningen en mensen met eenzelfde migratieachtergrond (die nieuwkomers kunnen helpen thuis te raken in hun nieuwe land).

Regionale vestigingspatronen kunnen enerzijds worden geanalyseerd aan de hand van absolute aantallen: welke gemeenten ontvangen de meeste immigranten? Anderzijds kan gekeken worden naar de 'relatieve aantrekkelijkheid' die een gemeente voor bepaalde immigrantengroepen heeft. Die relatieve aantrekkelijkheid wordt bepaald met behulp van de concentratie-index. Deze index wordt berekend door het aandeel van alle immigranten - van een bepaalde migrantengroep - dat zich in een gemeente vestigt, te delen op het aandeel van de Nederlandse bevolking (ongeacht migratieachtergrond) dat in die gemeente woont.

In termen van absolute aantallen zijn Nederlandse remigranten vooral gericht op de drie grote steden, al zijn ook andere grote steden belangrijke bestemmingen van deze groep. De concentratie-index geeft echter een ander beeld, namelijk een voorkeur voor welvarende gemeenten als Wassenaar en Bloemendaal. Daarnaast zijn diverse kernen aan de landsgrens aantrekkelijke woonbestemmingen voor remigranten, waarschijnlijk vooral voor degenen die tijdelijk over de grens hebben gewoond.

De (arbeids)migranten uit West-EU hebben een sterke voorkeur voor de drie grote steden als woonbestemming, en dit geldt bij uitstek voor Amsterdam. De ruime beschikbaarheid van banen en onderwijsinstellingen kan hieraan ten grondslag liggen. Ook andere steden met een universiteit zijn in trek bij veel migranten, zowel in absolute als relatieve zin. Grensmigratie lijkt een rol te spelen bij verschillende grensgemeenten, zoals Vaals en gemeenten in Zeeuws-Vlaanderen. Mogelijk spelen woningmarktfactoren (zoals goedkopere woningen of ruimere beschikbaarheid van woningen) hierbij een rol. Ook gaan veel Duitsers en Belgen studeren in Maastricht, dat vlak bij de grens is gelegen.

Bij de meeste (arbeids)migranten uit Oost-EU is Den Haag populair, evenals de twee andere grote steden. Wel is tussen 2012 en 2019 een aanzienlijke verschuiving opgetreden in het regionale vestigingspatroon: enerzijds zijn meer migranten in de Randstad in kleinere gemeenten gaan wonen, anderzijds zijn veel kernen in Noord-Brabant, Limburg, en in mindere mate in Gelderland en Overijssel, sterk in opmars als vestigingsplaats van deze migranten. Deze verschuiving hangt mogelijk samen met het feit dat veel van deze immigranten werkzaam zijn in de landbouw, tuinbouw, logistiek of bouw: sectoren waarin in deze provincies veel banen bestaan. Enkele uitschieters in de relatieve aantrekkelijkheid zijn Zeewolde en Westland, waar immigranten werkzaam zijn in de glastuinbouw.

Bij de migranten uit de overige arbeidsmigratielanden, gelegen in Oost-Azië, Amerika en Oceanië, is opnieuw de voorkeur voor de drie grote steden dominant, waarbij Amsterdam de boventoon voert. Hiernaast zijn Eindhoven en Amstelveen erg in trek; mogelijk gaat het hierbij vooral om immigranten die in goed betaalde banen werken (aangeduid met expats); dit in lijn met de typering van de WRR (2020) van deze steden als expatgemeenten. Ook diverse universiteitssteden trekken veel migranten.

Bij de migranten uit de asiellanden is, net als bij de migranten uit Oost-Europa, het vestigingspatroon tussen 2012 en 2019 duidelijk verschoven. Hoewel in beide jaren veel migranten zich in de grote steden vestigen, is de concentratie van vestigers in de Randstad in 2019 wat afgezwakt. Diverse plattelandsgemeenten hebben namelijk een prominente plaats in de toestroom verworven, zoals Westerwolde en Cranendonck, omdat hier (grote) asielzoekerscentra gevestigd zijn. Ook andere gemeenten met een asielzoekerscentrum ontvangen veel migranten uit de asiellanden, zoals Wageningen, Dronten, Noordoostpolder, Zutphen, Boxmeer, Den Helder, Gilze en Rijen en Rijswijk. Op termijn zullen de asielzoekers die een verblijfsvergunning krijgen zich elders in het land vestigen, omdat de huisvesting van vergunninghouders via een landelijk vastgestelde verdeelsleutel over gemeenten wordt verdeeld.

Migranten afkomstig uit Turkije en Marokko hadden in de jaren zestig en zeventig, toen ze als 'gastarbeiders' naar Nederland kwamen, een duidelijke voorkeur voor de grote steden. Deze voorkeur geldt voor deze immigrantengroep nog steeds, maar nu vooral als gevolg van gezinsvorming (de tweede generatie die een partner uit het land van herkomst laat overkomen). Ook diverse randgemeenten rondom de grote steden oefenen een aantrekkingskracht uit op migranten uit Turkije en Marokko. Meer recent is Eindhoven een populaire vestigingsplaats geworden voor deze groep.

Voor migranten uit Suriname, de Nederlandse Antillen en Indonesië is Rotterdam de populairste woonbestemming, gevolgd door Amsterdam en Den Haag. Bij de populariteit van de grote steden speelt een rol dat veel jongeren van deze migratiegroep naar Nederland komen om een opleiding te volgen. Op de vierde plaats van woonbestemmingen van deze groep staat Almere. Hier wonen inmiddels veel Surinamers (die daar vanuit Amsterdam naartoe zijn getrokken), waardoor de stad vermoedelijk aantrekkelijk is voor nieuwkomers uit Suriname. Bij de grote aantrekkingskracht van andere randgemeenten als Diemen en Capelle aan den IJssel kan ook de overloop vanuit de grote stad een rol spelen.

Zeer stedelijke woonmilieus populair bij migranten uit West-EU en andere arbeidsmigranten, en minder populair bij Nederlandse remigranten, migranten uit Oost-EU en asielmigranten

Hierboven is gebleken dat de kans groot is dat immigranten zich vestigen in de grote steden. De grootte van de kans lijkt echter te verschillen tussen de onderscheiden immigrantengroepen. Dit is nader onderzocht aan de hand van de CBS-stedelijkheidsindex. Het blijkt dat alle migrantengroepen zich relatief vaak vestigen in een gemeente dat valt in de categorie 'zeer sterk stedelijk', met uitzondering van de Nederlandse remigranten. Dit geldt vooral voor migranten uit West-EU en de overige arbeidsmigratielanden. Naast Nederlandse remigranten vestigen ook migranten uit Oost-EU en de asiellanden zich niet zo in een zeer sterk stedelijke gemeente.

Het is echter de vraag in hoeverre de neiging van immigranten om (zeer) sterk stedelijk te gaan wonen, vooral wordt veroorzaakt door hun achtergrondkenmerken (te weten immigrantengroep, leeftijd, geslacht, huishoudenspositie, sociaaleconomische positie en inkomen). Een regressieanalyse, waarbij rekening wordt gehouden met hun achtergrondkenmerken, kan hier hierop een antwoord geven. Hieruit blijkt nog steeds dat Nederlandse remigranten, migranten uit Oost-EU en de asiellanden minder vaak (sterk) stedelijk wonen dan migranten uit West-EU. Dit patroon blijft na controle voor achtergrondkenmerken grotendeels intact. Migrantengroepen uit de overige arbeidsmigratielanden wijken wat betreft het stedelijk wonen amper af van de migranten uit West-EU. Ten slotte geldt dat de migranten uit de twee groepen klassieke migratielanden juist een wat grotere kans hebben om (sterk) stedelijk te gaan wonen dan migranten uit West-EU. Dit is overigens pas zichtbaar na correctie voor de opgenomen achtergrondvariabelen, wat betekent dat deze de sterkere neiging om stedelijk te gaan wonen wat 'versluiert'.

Regionaal vestigingspatroon blijft in de loop der tijd grotendeels constant

Al met al maakt de analyse van het regionaal vestigingspatroon duidelijk dat de immigrantengroepen die het recentst naar Nederland zijn gekomen, zich – net als de klassieke groepen – vaak in de grotere steden vestigen. Het regionaal vestigingspatroon blijft in de loop

der tijd dus grotendeels constant, al wordt ook duidelijk dat de vestiging afgelopen jaren wat is verschoven naar een aantal meer rurale gemeenten. Dit laatste geldt in het bijzonder voor de migranten uit Oost-EU en de asiellanden. Daar waar asielmigratie vaak snel en sterk kan wijzigen en vestigingspatronen samenhangen met beleid, zijn de vestigingspatronen van migranten uit arbeidsmigratielanden voor een belangrijk deel afhankelijk van de lokale werkgelegenheid.

Trekken we de huidige trends door naar de nabije toekomst, dan zullen waarschijnlijk zowel de grotere (universiteits)steden als ook kleinere, vaak wat meer rurale gemeenten de plek zijn waar nieuwe migranten zich vestigen. Een en ander is wel afhankelijk van de lokale werkgelegenheidsontwikkelingen. Zeker op het gebied van huisvesting kan dit de betreffende gemeenten voor nieuwe uitdagingen stellen. Bovendien zijn ontwikkelingen op het gebied van migratie moeilijk voorspelbaar. Deze onzekerheid maakt goed anticiperen in huisvestingsbeleid lastig.

Regionale huisvestingsopgave varieert

Volgens de WRR (2020) zijn veel gemeenten onvoldoende voorbereid op de komst van migranten. Ook is er in veel gemeenten bovendien in algemene zin al sprake van een woningtekort, door de combinatie van teruglopende aanbod en toenemende vraag.

Grotere steden – in het bijzonder universiteitssteden – hebben te maken met grote verschillen in de woningbehoefte van migranten. In de steden zoeken studie-, arbeids- en gezinsmigrant uit verschillende delen van de wereld een plek om te wonen. Velen tijdelijk voor een paar jaar, andere voor langere tijd. De een zoekt goedkope huisvesting in de vorm van een kamer, de ander een zelfstandige woning om te kopen of te huren. Sommige migranten krijgen huisvesting aangeboden, anderen moeten zelf op zoek. Steden krijgen te maken met woningzoekenden die zich in bepaalde woonsegmenten begeven. Vaak ontbreekt echter een goed overzicht van wie er zich op een bepaald moment in de gemeente bevinden en of men passend woont. Dit ontbreekt ook omdat migranten zich niet (meteen) registreren. Omdat migratie onzeker is en sterk in de tijd fluctueert, zullen steden vaak verrast worden door onverwachte ontwikkelingen elders in de wereld.

Sommige rurale gemeenten hebben voornamelijk te maken met de huisvesting van arbeidsmigrant. Ook deze stroom is onzeker en kan variëren. Bij andere rurale gemeenten kan het gaan om het vinden van geschikte huisvesting (in de corporatiesector) voor asielmigrant. Vooral deze stroom kan sterk variëren in de tijd.

1 Inleiding

De immigratie is de afgelopen jaren sterk van karakter veranderd. De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid vatte dit onlangs kernachtig samen (WRR 2020): migranten komen nu uit andere landen dan voorheen, ze blijven vaker voor een korte periode en naast het traditionele migratiemotief – werk – zijn andere motieven in opkomst. En ten slotte vestigen ze zich soms in andere delen van Nederland. De WRR presenteert in zijn studie ook een landsdekkend overzicht van vestigingspatronen. Hierbij onderscheidt de raad verschillende typen gemeenten aan de hand van de specifieke opgaven waarmee ze te maken krijgen als gevolg van immigratie. Zo spelen vraagstukken over sociale samenhang vooral in expatgemeenten, tuinbouwgemeenten en grensgemeenten, en vraagstukken over arbeidsdeelname spelen vooral in sommige provinciesteden, terwijl de grote steden met beide vraagstukken te maken hebben. Hierop aansluitend zijn recent enkele regionale monitoren opgesteld om inzicht te krijgen in de gevolgen van deze nieuwe immigratiestromen (Smits et al. 2020, OIS 2018, Bicknese et al. 2018; Hussen 2020; PBLQ 2020).

Het bieden van passende huisvesting is een van de grote opgaven die met migratie gepaard gaat. De huisvestingsopgave van migranten staat al sinds de jaren zeventig op de beleidsagenda en er zijn meerdere adviezen geformuleerd om tot een verbetering van onder meer de huisvestingssituatie te komen (zie voor een overzicht WRR 2020). Recent is de beleidsaandacht voor de huisvesting van migranten toegenomen als gevolg van verschillende ontwikkelingen. Ten eerste was er tussen 2012 en 2016 sprake van een sterke groei van asielmigranten, terwijl sinds 2012 het aantal studie- en arbeidsmigranten vrijwel continu toeneemt. Ten tweede waren bevolkingsprognoses waarin een sterke bevolkingsgroei als gevolg van de migratie werd verwacht, voor de Tweede Kamer aanleiding om in 2018 de regering te verzoeken om de gevolgen van bevolkingsontwikkelingen te verkennen. Dit onderzoek is inmiddels uitgevoerd onder de naam Verkenning Bevolking 2050 (NIDI/CBS 2020 en 2021). Als laatste vraagt ook het recent oplopende woningtekort de aandacht. Dit zorgt voor grotere knelpunten bij de huisvesting, onder andere bij de door het kabinet benoemde aandachtsgroepen, waartoe studie-, asiel- en arbeidsmigranten behoren. Inmiddels is er een commissie opgericht om te onderzoeken hoe de huisvesting van aandachtsgroepen verbeterd zou kunnen worden.

De beleidsaandacht voor de huisvesting van migranten komt ook tot uitdrukking in de kabinetsreactie op bovengenoemde publicatie van de WRR (2020). Hierin wordt het huisvestingsvraagstuk onder arbeidsmigranten erkend. Tegelijkertijd erkent het kabinet ook dat schaarste in woningen een belangrijke oorzaak van de slechte staat van huisvesting van sommige migrantengroepen is. Daarnaast is er een kabinetsreactie gekomen op de adviezen van de Commissie Roemer ter verbetering van de huisvesting van arbeidsmigranten. Het kabinet heeft de aanbevelingen over het verbeteren van de registratie van arbeidsmigranten overgenomen; andere beleidsaanbevelingen zullen echter door een volgend kabinet opgepakt moeten worden. Het demissionaire kabinet geeft in verschillende kamerbrieven aan op dit moment voorbereidingen te treffen, opdat een volgend kabinet aan de slag kan gaan met de huisvestingsopgave van migrantengroepen.

Het vraagstuk van de huisvesting van migranten speelt de laatste jaren ook bij regionale overheden. Zo hebben verschillende provincies (bijvoorbeeld Gelderland, Noord-Brabant en Zuid-Holland) zich recent over het huisvestingsvraagstuk van arbeidsmigranten gebogen (zie bijvoorbeeld Hussen 2020).

Vrijwel alle migranten hebben bij aankomst in Nederland een eigen woonplek nodig, hoewel dit voor remigranten met een Nederlandse achtergrond kan betekenen dat ze terugkeren in hun voormalige woning. Er is relatief weinig bekend over de plek waar recente immigranten

woonachtig zijn, en hoe die vestigingspatronen zich in de afgelopen jaren hebben ontwikkeld. Dat is opvallend, omdat in internationaal verband huisvesting wordt beschouwd als belangrijk element van de integratie van migranten in hun nieuwe land. In deze publicatie presenteren we de eerste inzichten over de vestigingspatronen van onlangs naar Nederland geïmmigreerde mensen. Hierbij wordt eerst gekeken naar de ontwikkeling van de immigratie tussen 2012 en 2019, waarbij de immigranten zijn onderscheiden naar een aantal groepen. Vervolgens wordt ingegaan op diverse achtergrondkenmerken van de immigranten, waaronder hun woonsituatie. Daarna wordt de regionale spreiding van de onderscheiden migrantengroepen over Nederland geanalyseerd. Ten slotte belichten we aan de hand van een regressieanalyse of de verschillende migrantengroepen zich juist vaker in een stedelijke dan wel meer rurale woonomgeving vestigen.

De analyses zullen worden gebruikt in de regionale bevolkings- en huishoudensprognose van PBL/CBS om de veronderstellingen over de regionale spreiding van immigranten nader te onderbouwen. In deze prognose wordt in dit kader gebruik gemaakt van de zogenaamde concentratie-index. Om deze reden wordt in deze publicatie specifiek ingegaan op ontwikkelingen in de concentratie-indices van verschillende migrantengroepen. De eerstvolgende regionale prognose zal medio 2022 verschijnen.

2 Enkele achtergronden over immigratie in de literatuur

Er bestaat veel literatuur over diverse aspecten van immigratie. In dit hoofdstuk wordt in kort bestek hiervan een overzicht gegeven.

Arbeidsmigratie

Er zijn verschillende theorieën ontwikkeld om internationale migratiestromen te verklaren; voor een overzicht hiervan zie Massey et al. (1993). Binnen de neoklassieke theorie voeren economische theorieën veelal de boventoon. Hierin worden geografische verschillen in vraag naar arbeid en het aanbod hiervan als de belangrijkste reden voor migratie beschouwd en wordt het economisch voordeel voor de migrant als voornaamste migratiereden gezien (Bobek 2020; Borjas 1999; Sjaastad 1962). Nederlandse bedrijven trekken arbeidskrachten aan om tekorten op de arbeidsmarkt te dichten; migranten komen naar Nederland vanwege werk en/of omdat ze hier meer kunnen verdienen dan in hun eigen land. Migranten die vanwege economische omstandigheden migreren worden aangeduid als arbeidsmigranten (Kancs 2011; Borjas 2014).

Na het midden van het eerste decennium van deze eeuw begon de immigratie uit de Europese Unie (EU) en de landen van de European Free Trade Association (EFTA) in een snel tempo te stijgen, door een combinatie van economische groei en de stapsgewijze uitbreiding van de EU met landen in Oost Europa. Hierdoor werd het gemakkelijker voor werknemers uit de nieuw aangesloten landen om in de oorspronkelijke landen van de EU te gaan werken. In eerste instantie kwamen de werknemers vooral uit Polen, mede doordat vanaf 2007 werkgevers geen tewerkstellingsvergunning meer nodig hadden voor arbeiders uit de nieuwe aangesloten landen (Ooijevaar et al. 2013). Later kwamen ook veel arbeidsmigranten uit Roemenië en Bulgarije. Sinds 2013 is voor migranten uit de EU/EFTA landen werk het belangrijkste motief om naar Nederland te komen (CBS 2020).

Push- en pullfactoren

Slutelementen bij migratie zijn de zogenoemde push- en pullfactoren. Een belangrijke pushfactor is ontevredenheid in het land van vertrek, bijvoorbeeld over economische, politieke en sociale omstandigheden, zoals werkloosheid en gebrek aan mogelijkheden (Lewis 1954; Massey 2015). Pullfactoren zijn zaken die een ontvangend land aantrekkelijk maken en hebben vooral betrekking op de mogelijkheden voor migranten om in dat land geld te

verdienen en/of een beter bestaan op te bouwen. Hieronder vallen aspecten als de beschikbaarheid van banen en onderwijsvoorzieningen, maar ook de aanwezigheid van groepen uit hetzelfde migratieland (Damm 2009; Ryan 2011). Ook (goedkope) huisvesting kan een aantrekkingsfactor zijn (O'Reilly 2007).

Naast de economische voordelen die immigratie kan opleveren, kan ook de levensstijl in een vestigingsland de doorslag geven, zoals bij recente Oost-Europese migranten (Bobek 2020). Deze 'lifestyle migration' heeft als doel de kwaliteit van leven te verbeteren, door het opdoen van nieuwe ervaringen in het buitenland (Benson & O' Reilly 2016). Ook kunnen immigranten worden aangetrokken door culturele voorzieningen, een beter klimaat en een rustiger levensstijl (King 2012; Saar & Saar 2019). Volgens Bobek (2020) verschuift de migratie hierdoor van een noodzaak naar een 'positieve keuze' van de migrant.

Asielmigratie

Immigratie kan hiernaast voortkomen uit oorlogen, geweld, discriminatie of onderdrukking in het land van herkomst. De zogenoemde asielmigranten zijn voornamelijk afkomstig uit landen buiten de EU. De komst van asielzoekers naar Nederland begon in de jaren tachtig en hun aantal was groot in het begin van de jaren negentig, als gevolg van de burgeroorlogen tijdens het uiteenvallen van Joegoslavië. In de jaren negentig kwamen eerst veel asielzoekers uit Somalië en later onder andere uit Afghanistan, Iran en Irak. Een paar jaar geleden was er een grote toestroom van asielzoekers als gevolg van conflicten in Syrië en Eritrea (CBS 2018).

Internationale studenten

Sinds 1995 neemt de stroom internationale studenten voortdurend toe. Met name uit de lidstaten van de EU, Azië (China, India) en de Verenigde Staten komen steeds meer jongeren naar Nederland om hier te studeren. Naast de goede onderwijskwaliteit in Nederland, wegen ook het aanbod van Engelstalige opleidingen, de kosten van de studie en de mogelijkheid om na de studie te blijven, mee in het besluit van internationale studenten om in Nederland te gaan studeren (Bolhaar et al. 2019). Veel Nederlandse universiteiten bieden dan ook steeds meer Engelstalig onderwijs aan (Van Duin et al. 2014; Bolhaar et al. 2019, Steehouder & Van Donselaar 2009).

Er is ook nog een heterogene groep immigranten die onder andere bestaat uit au pairs en stagiairs (Conradson & Latham 2005).

Rol van netwerken

Migratiestromen worden voor een deel ondersteund door netwerken: zij vormen de link tussen de eerste generatie migranten en de mensen die achterblijven in het land van herkomst. De eerdere migranten kunnen de nieuwe migranten helpen bij het vinden van een baan en woonruimte en het geven van psychologische steun, onder andere bij het vertrouwd raken met de nieuwe woonomgeving. De netwerken fungeren op deze manier als een mechanisme waardoor migratiestromen tussen specifieke landen in stand blijven en worden versterkt (Ryan 2011; White & Ryan 2008).

Volgens White en Ryan (2008) bestaan netwerken zowel in het herkomstland, in het bestemmingsland, als tussen beide landen. Dit wordt zichtbaar in de ontwikkeling van volgmigratie vanwege gezinshereniging of gezinsvorming. In het verleden bestond de eerste golf

gezinsmigranten vooral uit Turkse en Marokkaanse vrouwen die met hun kinderen overkwamen om zich te herenigen met hun mannen, die in de jaren zestig en zeventig als gastarbeiders naar Nederland waren gekomen. Later kwam daar de gezinsvormende migratie bij: personen met een Turkse of Marokkaanse migratieachtergrond die een partner zochten in het land van herkomst van hun ouders. Tegenwoordig komt gezinshereniging en gezinsvorming onder verschillende groepen migranten voor, bijvoorbeeld onder vergunninghouders (asielzoekers die in Nederland een verblijfsvergunning hebben gekregen) die hun gezin laten overkomen, jongvolwassenen die een partner tijdens een verblijf in het buitenland hebben ontmoet, of arbeidsmigranten die na verloop van tijd hun gezinsleden laten overkomen. Bij migranten uit de EU/EFTA-landen was 'gezin' vroeger het belangrijkste migratiemotief, maar sinds 2013 is 'werk' belangrijker geworden (CBS 2020).

Voor immigranten die van buiten de EU/EFTA-landen komen, is gezinsvorming en gezinshereniging nog steeds het belangrijkste migratiemotief, hoewel het belang afneemt. Er zijn veranderingen in de wetgeving geweest die gezinsvorming ontmoedigen, zoals een inkomenseis. Daarnaast is het voor sommige migrantengroepen ook minder nodig om een partner in het land van herkomst te zoeken, omdat er ook in Nederland voldoende potentiële partners zijn met dezelfde migratieachtergrond.

Verschillen tussen EU en niet EU/EFTA

De toestroom en de verblijfsduur van de hierboven besproken groepen immigranten is deels afhankelijk van regelgeving. Zo hebben arbeids- en studiemigranten van buiten de EU vaak een verblijfsvergunning voor een bepaalde periode (WRR 2020). Alle EU-/EFTA-burgers kunnen volgens de Europese wetgeving zonder tewerkstellingsvergunning in een EU-land aan het werk. Voor Polen en de andere landen die in 2004 lid werden van de EU geldt dat vanaf 2007 en voor Bulgarije en Roemenië vanaf 2014. Migrantengroepen uit de niet-EU/EFTA-landen mogen alleen onder bepaalde condities in Nederland verblijven. Denk daarbij aan de toelatingsprocedures voor asielzoekers, de kennismigrantenregeling of de regelgeving rond gezinsvorming en migrantengroepen van buiten de EU/EFTA. Het lijkt er overigens op dat migrantengroepen steeds korter woonachtig zijn in Nederland en de WRR (2020) spreekt dan ook van een toenemende 'vlottendheid' onder migrantengroepen. Het is echter lastig om met zekerheid vast te stellen welke migrantengroepen juist korter en welke juist langer in Nederland zullen gaan verblijven.

Veranderende migratiemotieven

De WRR (2020) beschrijft hoe migratiemotieven in de loop der tijd zijn veranderd. Terwijl migrantengroepen vroeger vooral voor werk, familie en asiel naar Nederland kwamen, komen migrantengroepen tegenwoordig ook vaak vanuit levensstijlgeoriënteerde en studiegerelateerde motieven. Maslavo en Chiodelli (2018) geven aan dat er tegenwoordig niet simpelweg sprake is van een dichotome verdeling tussen enkel hoog- en laagopgeleide migrantengroepen, maar dat er ook een middengroep bestaat die minder voorspelbare woon- en werkpatronen laat zien. Migrantengroepen hoeven zich niet altijd permanent in Nederland te vestigen, zij kunnen het ook als een opstap gebruiken in hun wooncarrière die uitmondt in een permanentere bestemming elders (Condradson & Latham 2005). Engbersen et al. (2011) geven aan dat in geval van arbeidsmigranten de binding die ze (al dan niet) hebben met het bestemmingsland dan wel het thuisland, implicaties heeft voor hun huisvesting na aankomst in het land van vestiging. Dit is bijvoorbeeld van toepassing op het grootste gedeelte van de Poolse arbeidsmigranten, die maar korte tijd in Nederland blijven (Krieg & Van Rooij 2018).

Grote aantrekkingskracht van grote steden, naast bepaalde landelijke gebieden

Migranten clusteren vaak in grotere steden. Uit onderzoek komt naar voren dat stedelijke gebieden een haast 'magnetische' werking hebben op migranten, omdat daar een grote huursector aanwezig is (Fougère et al. 2013; Verdugo 2016). Ook de aanwezigheid van andere migranten en migrantengroepen uit dezelfde herkomstlanden hebben een grote aantrekkingskracht (Damm 2009; Ryan 2011). Daarnaast laat Zorlu (2009) zien dat van de 'klassieke' migrantengroepen de Surinamers en mensen uit de Nederlandse Antillen zich vaak vestigen in suburbs en dat migranten van Turkse en Marokkaanse afkomst zich vaker vestigen binnen stedelijke gebieden in Nederland. Zorlu en Mulder (2008) constateren dat netwerken, in de zin van de aanwezigheid van immigranten van hetzelfde herkomstland, een aantrekkende werking hebben. Aangezien eerdere immigranten zich vooral in de grote steden hebben gevestigd, leidt dit tot een verdere toestroom van immigranten hiernaartoe. Voorts blijkt uit Borjas (2001) en Åslund (2005) dat migranten aangetrokken worden door regio's met gunstige economische omstandigheden, zoals de arbeidsmarkt mogelijkheden. Juist in de grote steden zijn deze vaak gunstig.

Recente arbeidsmigranten die werkzaam zijn in de logistiek, de tuinbouw of de bouw, vestigen zich relatief vaak in meer landelijke gemeenten (Rye & O'Reilly 2020). In Nederland is dit zichtbaar door sterke concentraties in gebieden met relatief veel land- en tuinbouw (Hitzert & van Wijk 2019) Dit gaat gepaard met aanzienlijke migratiestromen naar het Westland, Leiden en de bollenstreek, het zuiden van de provincie Noord-Brabant, Limburg, Zeeland en Flevoland (Sleutjes et al. 2016).

Woonsituatie en segregatie

Naast onderzoek over waar immigranten zich vestigen, is er ook (internationaal) onderzoek gedaan naar hun woonsituatie in het land van vestiging. Hieruit blijkt dat de wooncarrières van migranten en autochtonen uiteenlopen; zo huren immigranten vaker in plaats van een woning te kopen en bovendien verschilt de leeftijd en levensfase waarop ze een woning kopen (Acolin 2019; Sinning 2006; Gobillon & Sodignac 2015; Kauppinen & Vilkkama 2016; Nygaard 2011; Christophers & O'Sullivan 2019). Waar sommige studies laten zien dat migranten in de loop der tijd niet vaker een huis zijn gaan kopen (Gosselin et al. 2015), blijkt uit andere studies dat zij wel degelijk vaker een huis bezitten dan vroeger, en dat de woonverschillen tussen migranten en autochtonen na verloop van tijd afneemt (Magnusson Turner & Hedman (2014); Acolin 2019). Blijkens Constant et al. (2009) heeft het al dan niet verwerven van een koopwoning veelal te maken met het commitment van de migrant ten aanzien van het bestemmingsland, terwijl de verbondenheid met het thuisland nauwelijks een rol speelt.

Ook het woonregime in het thuisland van de migrant heeft invloed op de woonkeuzes van de migrant in het vestigingsland. Zo lijkt de ene migrant eerder geneigd een woning te kopen en is de andere migrant meer geneigd met meer huisgenoten in een huis te wonen, omdat dit in het thuisland bijvoorbeeld ook vaker de norm is (Maslova & King 2020). Daarnaast spelen allerlei individuele omstandigheden een rol bij het kopen of huren van een zelfstandige woning. Onderzoek naar de woonsituatie van recente migranten is echter relatief schaars. Voor studentenmigranten worden woonwensen jaarlijks vastgelegd via de Monitor Studentenhuisvesting (Hoof van Huijsduijnen et al 2019). Ook beschreven Levkovich et al. (2016) en Sleutjes et al. (2016) locatievoorkeuren van internationale studenten in Nederlandse gemeenten. Het CBS gaf onlangs een eerste inzicht in het (grote) verschil in woonsituatie in Nederland tussen kennismigranten en overige arbeidsmigranten in termen van

eigendomssituatie en woningtype, en hoe deze veranderen gedurende hun verblijfsperiode (Hitzert & Van Wijk 2019).

In Nederland bestaat een lange traditie van onderzoeken naar de ruimtelijke en residentiële segregatie van migranten (Bolt et al. 2008; Boschman 2015; Boschman & Van Ham 2015; Boschman & Van Dam 2012; Boterman et. al. 2020; Musterd & Ostendorf 2009; Musterd & Van Kempen 2009; Musterd & Van Gent 2012; Van Gent et al. 2019; Zorlu & Mulder 2008). Zorlu & Mulder (2008) waren de eersten die veranderingen in segregatiepatronen aan het licht brachten met expliciete aandacht voor de verschillen tussen studie-, arbeids-, familie- of asielmigranten in Nederland, gevolgd door Boschman & Van Dam (2012). Beckers & Boschman (2019) onderzochten hoe regionale kenmerken de locatiekeuze van hoogopgeleide migranten beïnvloeden. Vaak gaat het dan om buurt- en wijksegregatie.

3 Data en indeling van immigranten

Bij de analyse van spreidingspatronen van immigranten hebben we gebruik gemaakt van door het CBS aangemaakte microdatabestanden, afgeleid uit het Stelsel van Sociaal Statistische Bestanden (SSB). De data in deze bestanden hebben betrekking op de bevolking naar diverse achtergrondkenmerken op 1 januari en 31 december in de periode 2012-2019. In deze periode is er sprake van een versnelling van de immigratie. Om deze reden hebben we er voor gekozen de analyse te beginnen met 2012 en te eindigen met het meest actuele beschikbare jaar.

De data over de bevolking zijn afkomstig uit de digitale bevolkingsregistratie van alle gemeenten van Nederland; voor de periode tot 2014 de Gemeentelijke Basisadministratie persoonsgegevens (GBA) en hierna de Basisregistratie Personen (BRP). Hierin zijn van iedere ingeschreven persoon allerlei (demografische) gegevens geregistreerd, zoals geboortjaar, geslacht, burgerlijke staat, geboorteland en woonplaats. Voor elk kalenderjaar is een apart microdatabestand aangemaakt, met gegevens op 1 januari en 31 december van het betreffende jaar. Wanneer we uit deze data de immigratiegegevens afleiden, kijken we dus niet naar het moment van aankomst in Nederland, maar naar de situatie op 31 december in het jaar van aankomst. Dit heeft tot gevolg dat er minder immigranten worden waargenomen dan werkelijk in het betreffende jaar zijn gearriveerd; een deel is op 31 december al weer geëmigreerd of is overleden.

In deze publicatie kijken we ook naar de woonsituatie van immigranten (op 31 december van het jaar van aankomst). Hierbij wordt gekeken naar de eigendomssituatie van de woning en het type woning. Om dit na te gaan hebben we bewoners (volgens GBA en BRP) gekoppeld aan kenmerken van woningen (volgens de Basisregistraties Adressen en Gebouwen). Dit betekent dat op persoonsniveau (demografische) kenmerken gekoppeld zijn aan kenmerken van het verblijfsobject dat de betreffende persoon bewoont. Dit kan er wel toe leiden dat immigranten die inwonen bij een ander huishouden dat uit hoofdbewoners bestaat, wat betreft de woningkenmerken geclassificeerd worden op basis van de kenmerken van de hoofdbewoners. Wonen immigranten bijvoorbeeld in bij een huishouden dat in een koopwoning woont, worden zij derhalve gekenmerkt als eigenaar-bewoners in plaats van onderhuurders. Hitzert en Van Wijk (2019) merken in dit kader met betrekking tot arbeidsmigranten op, dat van twee derde van de migrantenhuishoudens met een koopwoning de migrant ook daadwerkelijk eigenaar was van de woning.

Voor de analyse van ontwikkelingen in de omvang van migratiegroepen, de vestigingslocatie en diverse achtergrondkenmerken is de situatie op 31 december 2019 vergeleken met de situatie op 31 december 2012. Echter in geval van de achtergrondkenmerken huishoudensinkomen en sociaaleconomische positie is de situatie op 31 december 2017 als uitgangspunt genomen, omdat recentere jaren nog geen volledige informatie bevatte.

In deze publicatie is gebruikt gemaakt van een indeling in immigrantengroepen die NIDI en CBS recent hebben ontwikkeld, voor een verkenning naar de bevolkingsontwikkelingen tot 2050 (NIDI/CBS 2020). Het uitgangspunt vormt de migratieachtergrond van de immigrant; in het geval van de eerste generatie is dat het land waarin de migrant is geboren (oftewel het land van herkomst), en in het geval van de tweede generatie (die in Nederland is geboren) het land waarin één of beide ouders zijn geboren. Deze indeling gaat verder dan het

vaak gebruikte onderscheid tussen migranten met een westerse en niet-westerse achtergrond. NIDI en CBS hebben deze nieuwe indeling ontwikkeld om meer recht te doen aan de veranderende samenstelling van de bevolking naar migratieachtergrond. Hoewel de indeling is gebaseerd op landen, worden migratiemotieven gebruikt als criterium om landen te clusteren. In dit licht worden herkomstlanden verdeeld in drie hoofdgroepen: landen waarvandaan overwegend arbeids- en studiemigranten en aan hen gerelateerde gezinsmigranten komen (Europa¹, Oost-Azië², Amerika³ en Oceanië), landen waarvandaan overwegend asielmigranten en hun gezinsleden komen (Midden-Oosten en Afrika⁴) en de 'klassieke' migratielanden (Turkije, Marokko, Indonesië, Suriname en de voormalige Nederlandse Antillen).

Vervolgens wordt binnen de groep arbeidsmigratielanden onderscheid gemaakt tussen de lidstaten van de Europese Unie (EU) en overige arbeidsmigratielanden (gelegen buiten de EU). Dit onderscheid is relevant omdat migranten uit andere EU-landen in principe vrij zijn zich in Nederland te vestigen, terwijl toelating van arbeidsmigranten uit andere landen afhankelijk is van Nederlandse regelgeving. Binnen de EU wordt een onderscheid gemaakt tussen West en Oost. Dit is zinvol omdat het karakter van de migratie verschilt (denk aan arbeidsmigranten uit Oost-EU, studenten uit Duitsland en kennismigranten uit Zuid-Europa). Daarnaast komen al decennialang migranten uit West-EU, terwijl de migratie uit Oost-EU na toetreding tot de EU in de afgelopen 15 jaar sterk is toegenomen.

Bij de klassieke migratielanden worden twee categorieën onderscheiden: enerzijds landen waarvandaan in de jaren zestig gastarbeiders kwamen: mensen met een Turkse en Marokkaanse achtergrond, en anderzijds de voormalige koloniën, waarvandaan de eerste generatie naar Nederland kon komen omdat ze de Nederlandse nationaliteit hadden: mensen met een Indonesische, Surinaamse of Antilliaanse achtergrond.

Ten slotte bestaat de immigratie ook nog uit Nederlandse remigranten: Nederlanders die emigreren en na een bepaalde periode weer terugkeren; het gaat hierbij om personen die in Nederland zijn geboren en waarvan ook beide ouders in Nederland zijn geboren. Overigens is een deel van de immigranten met een (niet Nederlandse) migratieachtergrond ook remigrant; het gaat hierbij om tweede generatie immigranten (één of beide ouders zijn niet in Nederland geboren, terwijl ze zelf wel in Nederland zijn geboren). Het gaat hierbij echter om zeer kleine aandelen van de onderscheiden migratiegroepen (tot 5 procent), met uitzondering van de groep klassieke immigratielanden waar bijna één op de vier remigrant is. Uit nader onderzoek is echter gebleken dat tweede generatie immigranten uit de klassieke immigratielanden vergelijkbare achtergrondkenmerken en vestigingspatronen hebben als eerste generatie immigranten uit deze landen.

Voor meer details over deze indeling in immigrantengroepen, wordt verwezen naar NIDI/CBS (2020). Deze indeling is weliswaar bruikbaar, maar heeft ook nadelen. Zo wordt de sterk groeiende groep studiemigranten in deze indeling niet expliciet onderscheiden. Ook worden nu alle migranten uit sommige delen van de wereld als arbeids- of asielmigrant gezien, terwijl zij misschien wel gezinsmigranten of arbeidsmigranten zijn.

Uit NIDI/CBS (2020) komt naar voren dat van het gemiddeld migratiesaldo van mensen met een migratieachtergrond in de komende dertig jaar, twee derde uit de arbeidsmigratielanden naar Nederland zal komen, tegen één vijfde uit asielzoekerslanden en één zevende uit de klassieke immigratielanden. Aangezien recente vestigingspatronen vaak doorwerken naar de toekomst, is het van groot belang om inzicht te hebben in waar en hoe de nieuwe migrantengroepen, in het bijzonder de arbeidsmigranten, in Nederland (komen te) wonen.

---

¹ Met uitzondering van Turkije.

² Met uitzondering van Indonesië.

³ Met uitzondering van Suriname en de (voormalige) Nederlandse Antillen.

⁴ Met uitzondering van Marokko.

4 Ontwikkeling van de immigratie in de afgelopen jaren

Over de lange termijn bekeken vertoont het jaarlijks aantal immigranten een patroon van sterke fluctuaties, veroorzaakt door historische gebeurtenissen als oorlogen, dekolonisatie, Europese integratie, economische ontwikkelingen, globalisering en wetgeving. Hierbij zijn meestal verschillende groepen immigranten betrokken. Zo leidde de onafhankelijkheid van Suriname in de jaren zeventig van de vorige eeuw tot twee pieken, waarna het jaarlijks aantal Surinaamse immigranten vrij stabiel bleef. In de jaren zestig kwamen jaarlijks duizenden mensen met een Turkse en Marokkaanse achtergrond naar Nederland. Vele bedrijven trokken destijds arbeiders aan uit landen rond de Middellandse Zee vanwege een schaarste aan lager opgeleid personeel. Hoewel een paar jaar na 1973 (het jaar van de oliecrisis) een wervingsstop werd ingesteld, bleef de immigratie hoog als gevolg van de gezinshereniging en in de jaren tachtig en negentig door de gezinsvorming.

Na het midden van het eerste decennium van deze eeuw begon de immigratie in een snel tempo te stijgen. Deze stijging heeft vooral te maken met de toename van het aantal arbeidsmigranten uit de EU en EFTA-landen, die samenhangt met de stapsgewijze uitbreiding van de EU met landen in Oost-Europa. Binnen de EU is sprake van vrij verkeer van personen. Daarnaast nam ook de gezinsvormende migratie en studiemigratie uit diverse delen van de wereld toe.

In het tweede decennium nam de immigratie verder toe. Tussen 2012 en 2019 is de immigratie gestegen van circa 160.000 naar circa 270.000 personen per jaar, oftewel een stijging van rond de 70 procent. Deze viel samen met het herstel van veel Nederlandse werkgelegenheidssectoren na de financiële crisis (die plaats vond in het tijdvak 2008-2013). In 2014 en 2015 was er daarnaast sprake van een zeer sterke toestroom van asielzoekers, als gevolg van conflicten in Syrië en Eritrea. Hierna is deze toestroom echter sterk afgezwakt (Boot et al. 2020). Overigens is de immigratie in 2020 sterk teruggevallen als gevolg van de corona crisis, te weten naar 220.000. Het CBS verwacht echter dat hier sprake is van een tijdelijke dip en de immigratie op de lange termijn zal doorgroeien naar een stabiel niveau van jaarlijks circa 295.000 immigranten (Stoeldraijer et al 2020).

Figuur 4.1 toont de ontwikkeling van het aantal immigranten tussen 2012 en 2019 onderscheiden naar de zeven immigrantengroepen. Hierbij is voor elk jaar uitgegaan van de situatie op 31 december, hetgeen een onderschatting van de totale immigratie oplevert van 2 procent in 2012 tegen 6 procent in 2019. De immigratie vanuit de drie categorieën van arbeidsmigratielanden is in de afgelopen jaren sterk gestegen. Dit geldt in het bijzonder voor de immigratie vanuit de overige arbeidsmigratielanden. In 2012 waren de groepen West-EU en de overige arbeidsmigratielanden ongeveer even groot, maar sindsdien is de immigratie uit de overige arbeidsmigratielanden sterker gestegen. Dit leidde tot een toename van het

aantal immigranten tussen 2012 en 2019 van circa 30.000 voor de overige arbeidsmigratielanden, tegen circa 20.000 voor West-EU. De immigratie uit Oost-EU is wat lager dan die uit West-EU, al komt de stijging tussen 2012 en 2019 ook op circa 20.000 uit. Van de zeven onderscheiden groepen zijn de meeste immigranten in 2019 afkomstig uit de drie groepen arbeidsmigratielanden, gezamenlijk circa 160.000 immigranten. Hierbij is de groep overige arbeidsmigratielanden het grootst, met rond 60.000 immigranten; hetgeen ruim 10.000 groter is dan de groep migranten uit West-EU en de groep migranten uit Oost-EU.

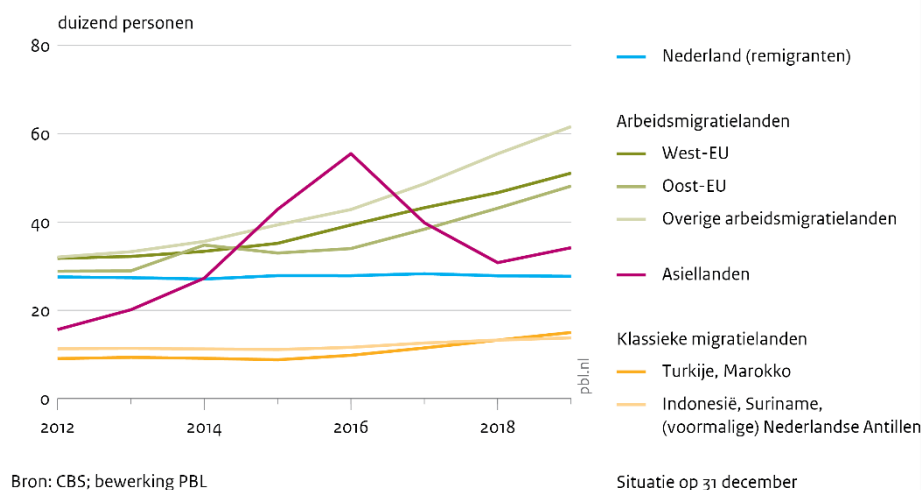
Terwijl de immigratie uit de drie groepen arbeidsmigratielanden tot 2019 structureel toenam, ligt dit bij de groep asiellanden volstrekt anders. In 2012 bedroeg het aantal migranten afkomstig uit de asiellanden nog rond 15.000, maar in 2016 was het bijna verviervoudigd naar 55.000 als gevolg van de sterke toestroom van asielzoekers uit Syrië en Eritrea. Hierna volgde een snelle daling naar rond 30.000 in 2018, terwijl het aantal immigranten in 2019 weer gestegen is naar bijna 35.000. Hiermee is de omvang van deze groep in 2019 duidelijk kleiner dan de omvang van de drie groepen arbeidsmigratielanden, terwijl het in 2016 veruit de grootste groep immigranten was.

Bij de klassieke migratielanden is er sprake van een relatief kleine en vrij stabiele toestroom van immigranten. Vanaf 2015 neemt het aantal Turkse en Marokkaanse immigranten licht toe, waardoor de omvang van deze categorie immigranten die van de groep Indonesië, Suriname en de voormalige Nederlandse Antillen in 2019 iets overtreft, terwijl het in 2012 er nog een paar duizend onder lag. Bij beide groepen landen betreft het in 2019 bijna 15.000 immigranten.

Bij de Nederlandse remigranten is de migratie vrijwel gelijk gebleven in de afgelopen jaren. De omvang bedraagt jaarlijks rond 28.000.

Figuur 4.1

Immigratie per migrantengroep

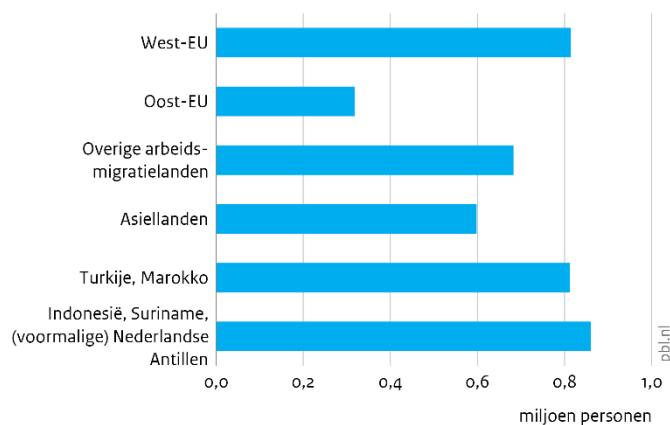
De omvang van de immigratie van de verschillende migrantengroepen staat niet geheel los van de omvang van de al aanwezige groep immigranten in Nederland. Dit komt doordat bestaande netwerken een aantrekkingskracht uitoefenen op nieuwe migranten, ook wel aangeduid met kettingmigratie. In dit kader wordt in figuur 4.2 de bevolking per migratiegroep op 1-1-2019 getoond (exclusief de bevolking met een Nederlandse achtergrond). Hieruit komt een geheel ander beeld naar voren dan wanneer naar de immigratie wordt gekeken. De twee

categorieën van klassieke migratielanden en de groep West-EU zijn ongeveer even groot, met ongeveer 860.000 mensen met een Indonesische, Surinaamse of Antilliaanse achtergrond en ongeveer 810.000 voor zowel de mensen met een Turkse of Marokkaanse achtergrond als de mensen met een West-EU achtergrond. De drie andere getoonde groepen zijn aanzienlijk kleiner, mede doordat ze een kortere migratiegeschiedenis kennen.

Wanneer de immigratie in 2019 aan de bevolking wordt gerelateerd, ontstaat een beeld van de mate waarin de aanwezige bevolking een aantrekkingskracht uitoefent op nieuwe migranten. Dit verhoudingscijfer is het hoogst bij de groep immigranten afkomstig uit Oost-EU (15 procent), gevolgd door de groep immigranten uit de overige arbeidsmigratielanden (9 procent). Bij de groepen migranten uit West-EU en de asiellanden bedraagt het cijfer rond de 6 procent en bij de twee groepen klassieke migratielanden nog geen 2 procent. Dit doet vermoeden dat kettingmigratie vooral een rol speelt bij de recent bij de Europese Unie aangesloten landen. Echter, het verhoudingscijfer is ook een weerspiegeling van hoe lang immigranten al naar Nederland trekken. Doordat de immigratie uit Oost-EU van relatief recente datum is, wonen er nog niet zo veel mensen uit die landen in Nederland. Afgezet tegen deze relatief kleine groep is de instroom aan migranten uit Oost-EU 'automatisch' vrij hoog. Voor de klassieke migratielanden is het omgekeerde het geval; door hun lange migratiegeschiedenis is de migratiestroom ten opzichte van de aanwezige bevolking juist gering. Toch kan het ook een indicatie zijn van een geringe kettingmigratie; terwijl vroeger veel migranten kwamen in het kader van gezinshereniging en gezinsvorming, komen tegenwoordig mogelijk relatief veel in het kader van studie en werk.

Figuur 4.2

Bevolking per migrantengroep op 1 januari 2019

Bron: CBS; bewerking PBL

5 Achtergrondkenmerk en van immigranten

5.1 Leeftijdsverdeling

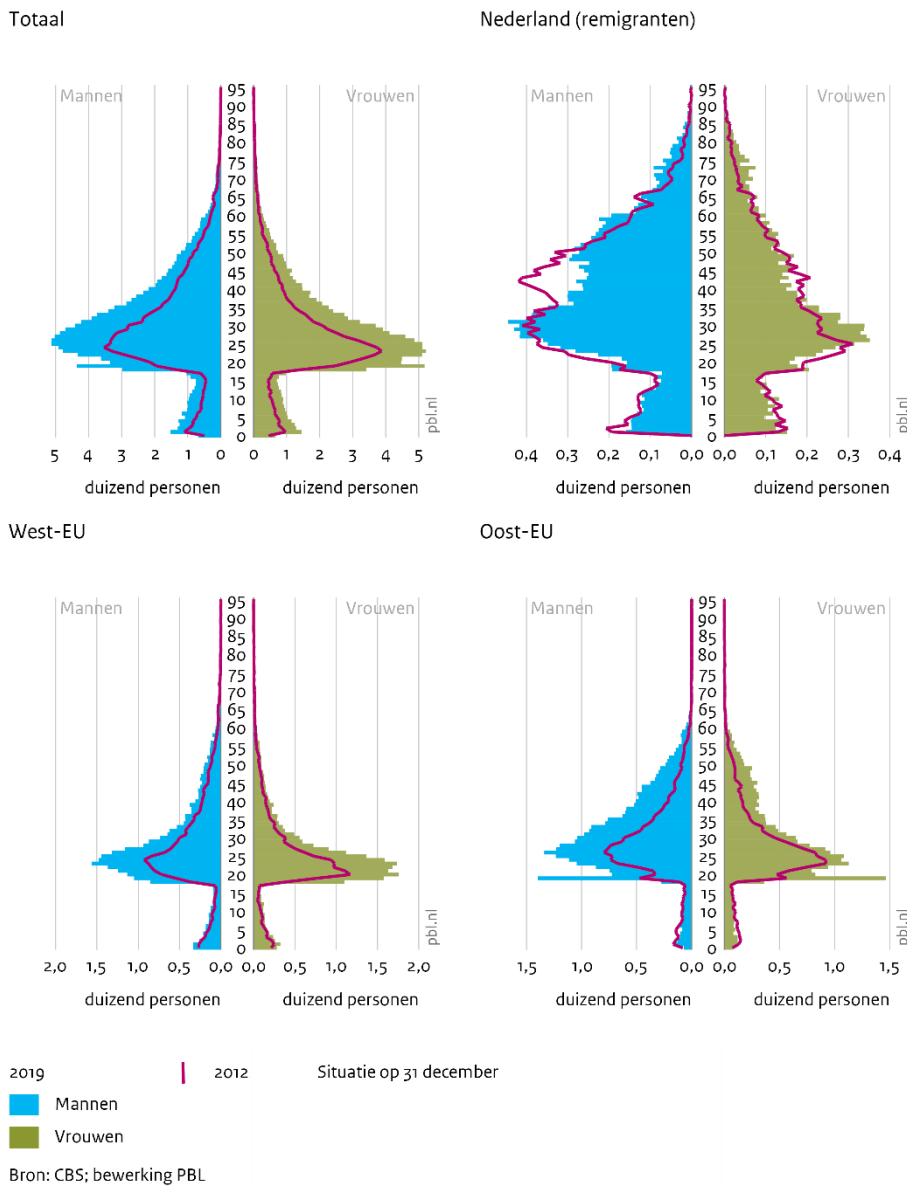
De figuren 5.1a en 5.1b laten zien dat er duidelijke verschillen bestaan in de leeftijdsverdeling van de verschillende immigrantengroepen. We maken daarbij nader onderscheid naar geslacht, omdat in het algemeen wat meer mannen dan vrouwen immigreren; de orde van grootte is 15 procent meer mannen dan vrouwen. Bij de mannen ligt de leeftijdspiek voor de immigratie (ongeacht migratiegroep) rond de leeftijd van 25, terwijl dit bij de vrouwen twee jaar eerder is. Op hogere leeftijden nemen de aantallen immigranten gestaag af en boven de 60 gaat het om zeer kleine aantallen.

In vergelijking met 2012 zien we in 2019 ook een piek in de data rond de leeftijd van 18 en vooral 19 jaar. Deze 'uitbijter' kan worden verklaard door de sterke groei van het aantal internationale studenten (die in de bachelor fase instromen). Tussen 2012 en 2020 is het aantal internationale studenten in het wetenschappelijk onderwijs gestegen van circa 30.000 naar ruim 70.000 (Ministerie van OCW 2021). Bij de immigratie wordt dit gereflecteerd in het ontstaan en vervolgens jaarlijks groter worden van een 'studentenpiek' op leeftijd 19 jaar. Op nog jongere leeftijden bestaan de immigranten hoofdzakelijk uit kinderen die samen met hun ouders naar Nederland komen. In vergelijking met de aantallen op de leeftijden van 20 tot 50 jaar gaat het hierbij om aanzienlijk kleinere migratiestromen.

Ten opzichte van het hierboven beschreven algemeen beeld wijkt dat voor remigrerende Nederlanders duidelijk af. Ten eerste is de geslachtsverhouding nog meer scheef, met aanzienlijk meer mannen dan vrouwen die terugkeren naar Nederland: in 2012 bijna 60 procent meer en in 2019 rond de 40 procent meer. Overigens, is er ook bij de emigratie uit Nederland (inclusief administratieve correcties) sprake van een mannenoverschot (in 2019 circa 85.000 mannen tegen circa 75.000 vrouwen, oftewel ruim 10 procent meer mannen). Mogelijk gaan de mannen vaker dan de vrouwen in het buitenland studeren of enkele jaren werken (na afronding van de studie) om daarna weer terug te keren. Het lijkt er echter wel op dat mannen vaker terugkeren naar Nederland dan vrouwen. Verder valt op dat bij de mannen in 2012 sprake is van een patroon met twee pieken: één rond de 30 jaar en één vrij brede piek tussen de 40 en 45 jaar. Bij vrouwen is er slechts sprake van één piek rond het vijfentwintigste levensjaar. De tweede piek bij de mannen wordt na 2012 geleidelijk kleiner in omvang en in 2019 is deze slechts licht zichtbaar rond de leeftijd van 50 jaar. Dit zou erop kunnen duiden dat in de afgelopen jaren Nederlandse mannen langer in het buitenland verblijven, voordat ze terugkeren naar hun moederland. Zoals viel te verwachten kent deze groep geen 'studentenpiek' op de leeftijd van 19 jaar.

Figuur 5.1a

Leeftijdsverdeling van immigrantengroepen

De leeftijds patronen van de drie categorieën arbeidsmigratielanden vertonen globaal een vrij grote gelijkheid, met een 'dikke buik' (een piek tussen de 20 en 30 jaar) en een 'dunne voet' (geringe aantallen onder 18 jaar). Dit is typerend voor arbeidsmigranten die doorgaans in de twintig zijn als ze naar Nederland komen om hier enkele jaren te werken, en dan nog geen gezin met kinderen hebben. Bij de migranten uit West-EU is er sprake van een sterke concentratie van twintigers en bestaat er een gering mannenoverwicht (van rond de 10 procent in 2019). Bij migranten uit Oost-EU is de concentratie in de jongere middelbare leeftijden minder sterk en zijn er ook veel dertigers die naar Nederland komen. Een ander opvallend aspect is de zeer sterke uitbijter op leeftijd 19 in 2019, die in 2012 nog niet bestond. Deze uitbijter heeft te maken met de eerder genoemde stijging van studiemigranten. Deze immigrantengroep is ook afwijkend wat betreft de omvang van het mannenoverschot, dat met 30 procent aanzienlijk groter is dan bij de migranten uit West Europa. Dit suggereert dat

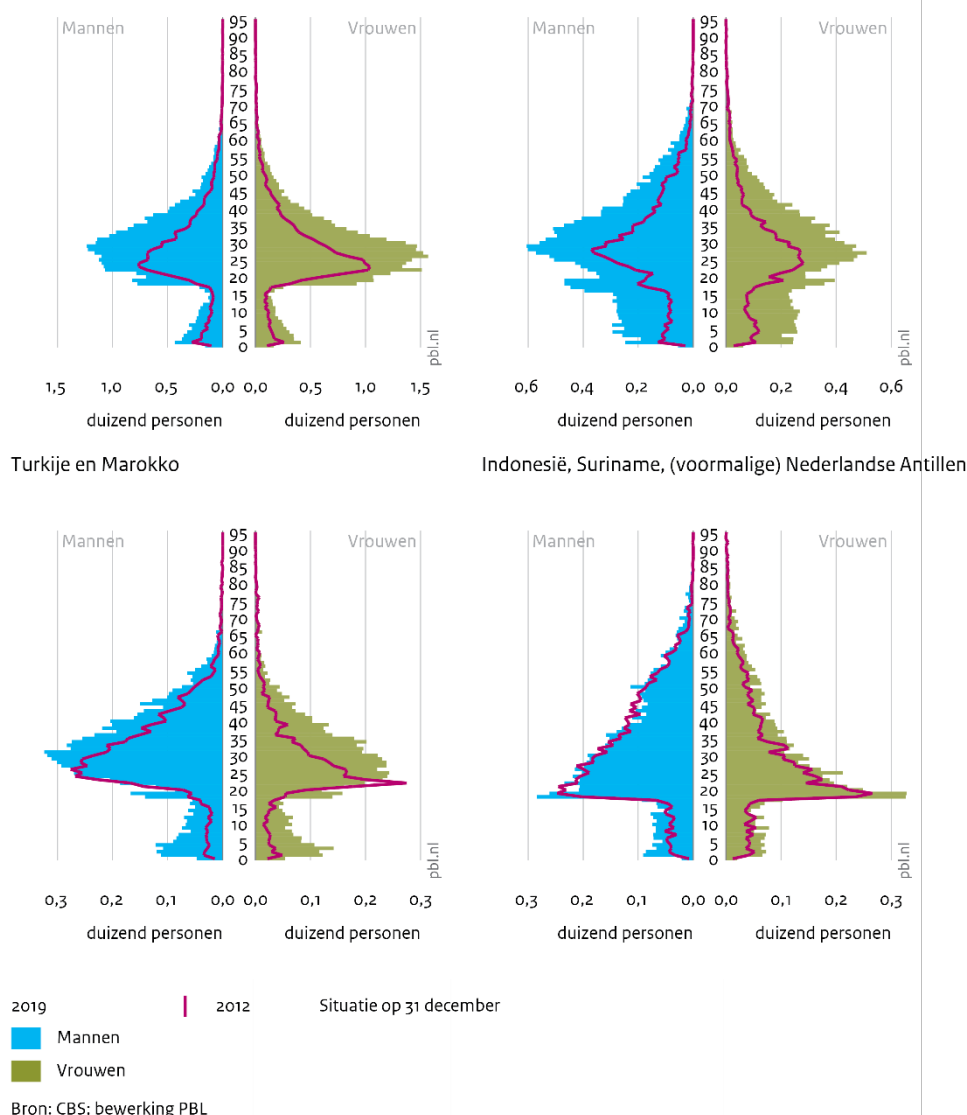
beduidend meer mannen dan vrouwen naar Nederland komen om te werken en te studeren. Op dit punt wijken juist de migranten uit de overige arbeidsmigratielanden weer sterk af: bij hen bestaat een vrouwenoverschot, dat in 2019 rond de 10 procent bedraagt. Mogelijk is hierbij huwelijksmigratie in het spel; aangezien het relatief vaak gaat om vrouwen in de leeftijd van 25 tot en met 30 jaar. Ook bij deze groep is in 2019 een studentenpiek zichtbaar, hoewel veel minder nadrukkelijk. Uit het Ministerie van OCW (2021) blijkt dat in 2020 slechts een kwart van de internationale studenten afkomstig is uit niet-EER-landen⁵ en dat de stijging in de afgelopen jaren minder sterk was dan bij de EER-landen.

Figuur 5.1b

Leeftijdsverdeling van immigrantengroepen

Overige arbeidsmigratielanden

Asiellanden

Migranten afkomstig uit de asiellanden hebben een leeftijdsprofiel met een brede 'buik' en een zeer brede 'voet'. Dit geeft aan dat asielmigranten vaak als gezin met kinderen naar

⁵ De landen van de Europese Economische Ruimte (EER) betreffen de landen van de Europese Unie (EU) en de landen van de Europese Vrijhandelsassociatie (EVA).

Nederland komen. Ook is er in 2019 sprake van aanzienlijke aantallen, vooral mannelijke, migranten die op 16- tot 19-jarige leeftijd arriveren. Het lijkt waarschijnlijk dat het hier niet zozeer gaat om studenten, maar om zogenaamde AMA's (alleenstaande minderjarige asielzoekers). Ook is er bij deze groep immigranten sprake van een mannenoverschot, dat ongeveer 25 procent bedraagt. Tussen 2012 en 2019 is het aantal migranten uit de asiellanden op vrijwel alle leeftijden aanzienlijk toegenomen, hetgeen tot uitdrukking komt in een 'verbreding' van het leeftijds patroon op vrijwel alle leeftijden. Vooral tussen 2012 en 2016 is er sprake geweest van een sterke toename van migranten uit de asiellanden op alle leeftijden, maar in de jaren hierna is het aantal migranten weer afgenomen. Bij de drie categorieën van arbeidsmigratielanden was er ook sprake van een grotere toestroom in 2019 vergeleken met 2012, maar bij die herkomstlanden kwam dit vooral tot uitdrukking in het verbreden van het patroon op middelbare leeftijden, terwijl de 'voet' vrijwel gelijk bleef.

Ook bij immigranten met een Turkse of Marokkaanse migratieachtergrond is er sprake van een mannenoverschot. Dit was vooral het geval in 2012 met circa 70 procent meer mannen dan vrouwen; in de jaren hierna is het echter geleidelijk afgenomen en in 2019 bedraagt het nog maar rond de 30 procent. De veranderingen in het leeftijds patroon tussen 2012 en 2019, zoals een breder wordende voet en relatief meer vrouwen op middelbare leeftijden, lijken erop te duiden dat zich in 2019 vaker gezinnen met kinderen vestigen dan in 2012.

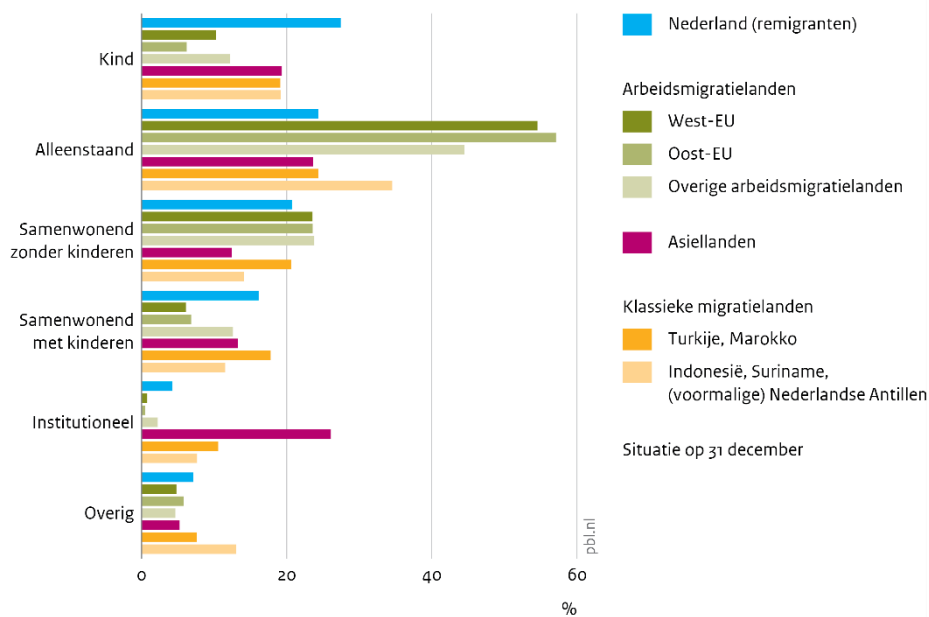
Het leeftijds patroon van de migranten uit Indonesië, Suriname en de (voormalige) Nederlandse Antillen ziet er tenslotte duidelijk verschillend uit: veruit de grootste aantallen, vooral vrouwelijke, nieuwkomers zijn 18 of 19 jaar, terwijl op de hogere leeftijden de aantallen geleidelijk afnemen. Dit kan erop duiden dat relatief veel jongeren uit de voormalige koloniën naar Nederland verhuizen als ze gaan studeren.

5.2 Huishoudenspositie en type huishoudens

De procentuele verdeling naar huishoudenspositie verschilt aanmerkelijk tussen de onderscheiden immigrantengroepen. Uit figuur 5.2 komt naar voren dat voor alle drie typen arbeidsmigratielanden geldt dat de meeste immigranten nog alleenstaand zijn, als ze naar Nederland komen om te werken of om een opleiding te volgen. Een veel kleiner percentage van de immigranten uit de arbeidsmigratielanden heeft wel een partner en een nog kleiner percentage heeft zowel een partner als kind(eren). Overigens hebben migranten uit overige arbeidsmigratielanden vaker een partner en kinderen dan de migranten uit de EU-landen. De Nederlandse remigranten wijken hier duidelijk van af; de grootste categorie betreft kinderen, die samen met hun ouders terugkeren naar Nederland. Bij de migranten uit de asiellanden valt op dat zij vooral in de categorie institutioneel huishouden zitten. Door het CBS worden institutionele huishoudens gedefinieerd als personen die samen een woonruimte bewonen, en daar bedrijfsmatig worden voorzien in de dagelijkse levensbehoeften; in dit geval gaat het vooral om asielzoekerscentra. Hoewel het bij veel asielzoekers gaat om gezinnen die een toevlucht zoeken in Nederland, komen velen eerst terecht in een asielzoekerscentrum (AZC) en staan daardoor als institutioneel te boek. Asielmigranten uit Syrië (inclusief Palestijnen), Eritrea, Irak, Iran en Afghanistan kunnen zich echter sinds 2017 al sneller registreren, als verwacht wordt dat zij nog tenminste vier maanden legaal in Nederland mogen blijven. Veel asielmigranten met een vergunning stromen later vanuit het asielzoekerscentrum door naar een woning (zie Manting et al., nog te verschijnen). Deze doorstroom volgt echter niet uit de gegevens in deze studie, omdat die alleen de woonsituatie kort na aankomst in Nederland betreffen.

Figuur 5.2

Verdeling immigrantengroepen naar huishoudenspositie, 2019

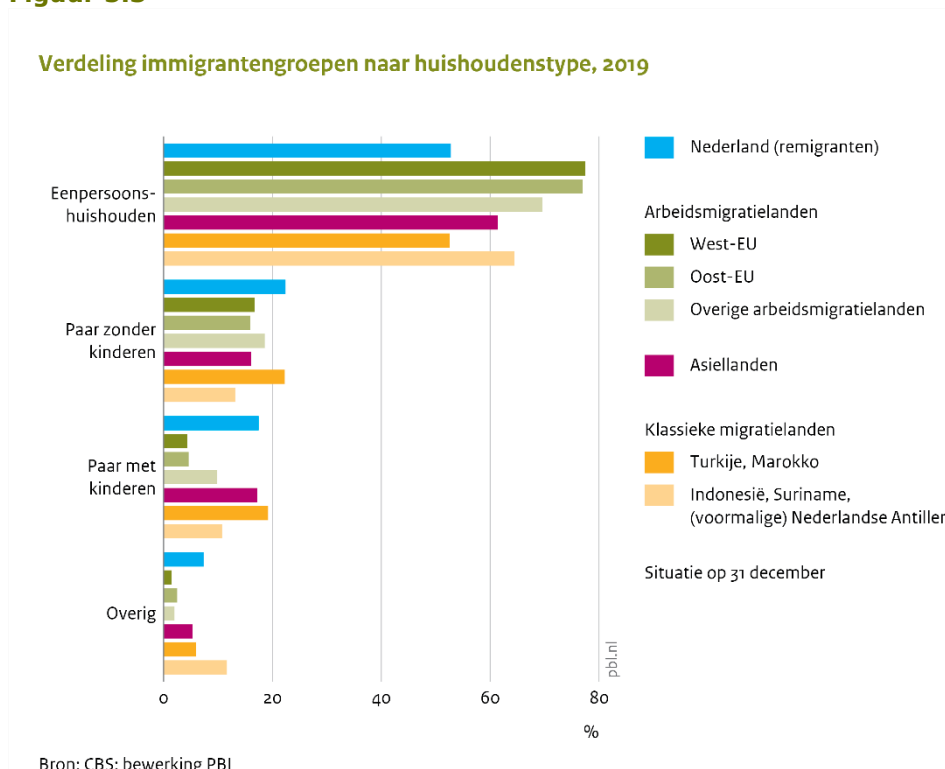

Bron: CBS; bewerking PBL

In figuur 5.3 wordt de procentuele verdeling naar huishoudentype voor de zes immigrantengroepen weergegeven (op basis van het huishoudentype van de hoofden van huishoudens). Dit kan mogelijk een indicatie geven van de behoefte aan specifieke woonruimte. Voor alle immigrantengroepen geldt dat eenpersoonshuishoudens (of alleenstaanden) de grootste groep zijn. Bij de drie categorieën arbeidsmigratielanden gaat het zelfs om een aandeel van 70 tot 80 procent. Bij de Nederlandse remigranten en de groep Turkse en Marokkaanse immigranten ligt het aandeel eenpersoonshuishoudens aan de lage kant met 'slechts' 50 procent, en zijn er meer paren met en zonder kinderen. Dit patroon is consistent met de bevinding van NIDI & CBS (2021) dat het aandeel alleenstaanden in de bevolking met de migratieachtergrond EU en arbeidsmigratielanden buiten de EU duidelijk hoger ligt dan bij de bevolking met een Nederlandse achtergrond en de bevolking met een Turkse en Marokkaanse achtergrond.

De oververtegenwoordiging van alleenstaande migranten betekent dat de woningbehoefte van immigranten in eerste instantie (kort na vestiging) mogelijk niet zozeer uitgaat naar eengezinswoningen, maar eerder naar woonvormen die geschikt zijn voor eenpersoonshuishoudens, zoals appartementen of kamerbewoning. Hierbij dient echter wel in acht te worden genomen dat veel eenpersoonshuishoudens hun adres delen met anderen. Uit NIDI & CBS (2021) komt naar voren dat dit vooral veel voorkomt bij (eerste generatie) migrantenhuishoudens. Dit geldt, tot een leeftijd van 55 jaar, voor meer dan 50 procent van de alleenstaanden uit Oost-EU, en ook bij de overige twee groepen arbeidsmigratielanden is het aandeel woningdelers hoog. Dit betekent dat vooral bij de immigranten uit de arbeidsmigratielanden de vraag naar zelfstandige woningen aanzienlijk lager ligt dan het aandeel eenpersoonshuishoudens suggereert. Overigens stromen veel immigranten vanuit het delen van een woning kort na vestiging in Nederland, na verloop van tijd vaak door naar een zelfstandige (eengezins)woning (zie Manting et al., nog te verschijnen).

Figuur 5.3

5.3 Woonsituatie

In deze paragraaf wordt ingegaan op twee aspecten van de woonsituatie van immigranten, te weten de eigendomssituatie en het woningtype. Hierbij gaan we uit van de woonsituatie van hoofden van huishoudens op 31 december 2019. Zoals aangegeven in hoofdstuk 3, is het door de afleidingsmethodiek van het microdatabestand mogelijk dat de immigrant inwoner is bij een ander huishouden, waardoor de woonsituatie betrekking heeft op die van de hoofdbewoner van de woning. Het zogenoemde woningdelen is een veel voorkomend verschijnsel bij mensen met een migratieachtergrond (zie NIDI & CBS 2021).

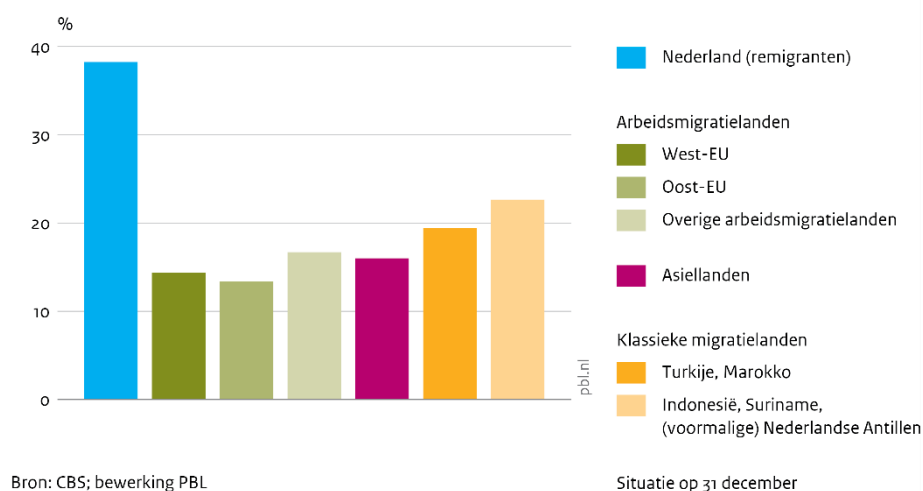
In figuur 5.4 wordt het percentage huishoudens getoond dat in een koopwoning woonachtig is (eigendomssituatie op 31 december 2019). Nederlandse remigranten wonen veruit het vaakst in een koopwoning, met een percentage van ongeveer 40. Bij alle andere migrantengroepen ligt het percentage aanzienlijk lager, met percentages tussen de 10 en 25. Deze percentages zijn nog wat vertekend, omdat een deel niet zelf eigenaar van de woning is, maar inwoont. Al met al geeft het wel aan dat weinig immigranten – met uitzondering van remigranten - in een ‘eigen’ koopwoning wonen. Dat is conform de opmerking in hoofdstuk 2 dat uit veel (inter)nationaal onderzoek is gebleken dat migranten in koopwoningen zijn ondervertegenwoordigd.

Van de immigranten met een niet-Nederlandse achtergrond betreffen vooral de twee groepen klassieke migranten vrij vaak een koopwoning, en de migranten uit West- en Oost-EU juist minder vaak. Aangezien veel jongeren uit de EU naar Nederland komen voor studie of het opdoen van enkele jaren werkervaring in het buitenland, lijkt het plausibel dat ze minder vaak een woning kopen dan groepen die hier doorgaans langer of voor altijd blijven, zoals de immigranten uit de klassieke migratielanden. Uit Manting et al. (nog te verschijnen) komt naar voren dat immigranten uit de asiellanden amper een koopwoning bezitten kort na aankomst in Nederland. Dat in figuur 5.4 rond de 15 procent van deze groep migranten een

koopwoning blijkt te hebben, wat een relatief hoog percentage is, heeft in belangrijke mate te maken met het woningdelen onder deze groep. Doordat zij 'inwonen' in een koopwoning, tellen ze mee als eigenaar-bewoner. Het percentage dat daadwerkelijk eigenaar is van een koopwoning, ligt aanzienlijk lager.

Figuur 5.4

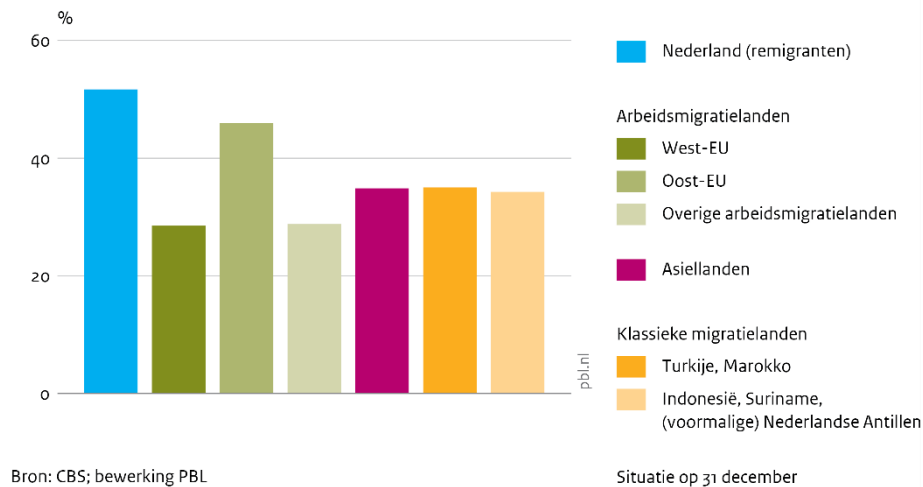
Aandeel huishoudens met koopwoning per immigrantengroep, 2019

Figuur 5.5 toont het woningtype van immigranten, aan de hand van het percentage huishoudens dat woonachtig is in een eengezinswoning (de rest woont in meergezinswoningen, zoals appartementen en etages). Dit aandeel ligt (wederom) het hoogst onder Nederlandse remigranten met ongeveer 50 procent. Dit past goed bij de bevinding dat deze groep minder vaak uit éénpersoonshuishoudens bestaat dan de groepen arbeids- en asielmigranten (zie wederom figuur 5.3). Opvallend is dat bij de groep Oost-EU het percentage dat in een eengezinswoning woont ook vrij hoog is, met rond de 45. Mogelijk komt het vooral bij deze groep immigranten vaak voor dat veel huishoudens in dezelfde eengezinswoning wonen (ofwel de eengezinswoning delen). Het NIDI & CBS (2020) geven aan dat juist bij de bevolking met een Oost-Europese achtergrond het aandeel alleenstaanden dat een adres deelt zeer hoog ligt; tot een leeftijd 55 jaar ligt dit ruim boven de 50 procent. Uit Hussen (2020) en ABS (2020) komt naar voren dat Oost-Europese arbeidsmigranten die werkzaam zijn binnen de land- of (glas)tuinbouw sector, vaker gehuisvest zijn in woningen die geregeld zijn via werkgevers of uitzendbureaus. Voor de andere twee groepen arbeidsmigranten ligt het percentage dat in een eengezinswoning woont juist aan de lage kant met nog geen 30 procent. Dit lijkt vooral voor de groep immigranten uit West-EU goed verklaarbaar, aangezien dit voor een groot deel jongeren zijn die hier komen om te studeren of om enkele jaren te werken. Daardoor wonen zij vaak in de grote steden, met relatief weinig eengezinswoningen.

Figuur 5.5

Aandeel huishoudens met eengezinswoning per immigrantengroep, 2019

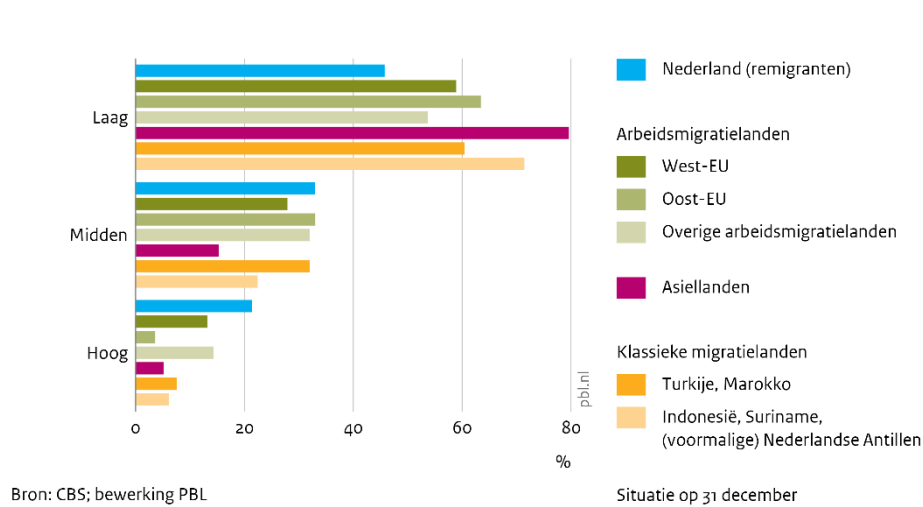
5.4 Inkomen en sociaaleconomische positie

Er bestaan zeer grote verschillen in inkomensniveau tussen de diverse immigrantengroepen, zo blijkt uit figuur 5.6. Hiervoor hebben we voor huishoudens gekeken naar hun inkomen geclassificeerd in drie niveaus. Gezien de beschikbaarheid van gegevens over het inkomen, is gekeken naar de immigranten die in 2017 naar Nederland zijn gekomen (in plaats van de immigranten in 2019). Voorts is de classificatie gebaseerd op percentielen van het gestandaardiseerd besteedbaar inkomen van particuliere huishoudens, zoals bepaald door het CBS. De percentielen zijn vervolgens gecodeerd naar drie niveaus van inkomen: de percentielen die lopen van nul tot 25 zijn toegewezen aan het niveau Laag, de percentielen van 25 tot 75 zijn aangeduid met het niveau Midden en de percentielen van 75 naar 100 zijn toebedeeld aan het niveau Hoog.

In figuur 5.6 wordt op basis van deze classificatie voor de immigranten in 2017 gekeken naar het inkomensniveau van huishoudens op 31 december van dat jaar. Voor alle immigrantengroepen geldt dat hun aandeel het hoogst is in de inkomensklasse Laag. Dit laat onverlet dat binnen deze klasse de percentages sterk variëren tussen de diverse immigrantengroepen. Zo valt slechts rond de 45 procent van de Nederlandse remigrantenhuishoudens in deze categorie, tegen rond 80 procent van de huishoudens afkomstig uit de asiellanden. Ook de huishoudens met een Indonesische, Surinaamse en Antilliaanse migratieachtergrond vallen relatief vaak in deze klasse, met ruim 70 procent. Bij de drie groepen arbeidsmigratielanden ligt het tussen circa 55 en 65 procent. Bij de inkomensklasse Hoog zien we dat vooral de Nederlandse remigranten in deze klasse vallen. Hierna volgen de huishoudens afkomstig uit de overige arbeidsmigratielanden (gelegen in Oost-Azië, Amerika en Oceanië). Dit doet vermoeden dat deze groep immigranten een aanzienlijke vertegenwoordiging van kenniswerkers kent, waarvan bekend is dat ze veel vaker een betaalde werkring hebben dan de overige arbeidsmigranten (Hitzert & Van Wijk 2019). Bovendien is een minimum inkomen een voorwaarde om toegelaten te worden als kennismigrant (Rijksoverheid, geraadpleegd in 2021).

Figuur 5.6

Verdeling huishoudens naar inkomensniveau per immigrantengroep, 2017

Een andere economisch getinte karakteristiek betreft de sociaaleconomische positie, waarbij voor deze analyse vier klassen worden onderscheiden, te weten werkend, niet-werkend (oftewel ontvanger van diverse typen uitkeringen), student en overig zonder inkomen. In figuur 5.7 wordt de procentuele verdeling over deze klassen getoond per immigrantengroep voor het kalenderjaar 2017. Hierbij is uitgegaan van immigranten van 18 jaar en ouder, aangezien deze variabele niet zinvol is voor (jonge) kinderen. Het NIDI en het CBS hebben migranten uit West-EU, uit Oost-EU en uit Oost-Azië, Amerika en Oceanië aangemerkt als arbeidsmigratielanden. Deze categorisering sluit betrekkelijk goed aan bij de relatief hoge aandelen werkenden onder migranten uit deze landen. Vooral migranten afkomstig uit Oost-Europa hebben een hoog percentage werkenden, met rond de 60 procent. Bij migranten uit de asiellanden is slechts rond de 20 procent werkend. Veel van deze immigranten zitten in de categorie niet-werkend. Hierbij dient te worden vermeld dat asielzoekers niet kunnen werken zolang ze nog geen tewerkstellingsvergunning hebben, die pas door een werkgever kan worden aangevraagd als een asielaanvraag minstens 6 maanden in behandeling is. Dit betekent dus dat een asielzoeker het eerste halfjaar (na binnenkomst) niet kan werken.

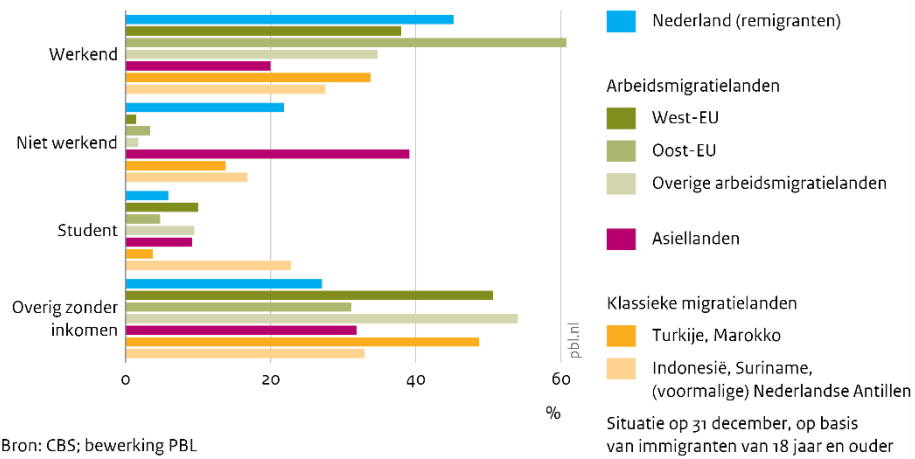
Op het eerste gezicht lijken de percentages werkenden onder migranten uit West-EU en de overige arbeidsmigratielanden vrij laag, zeker in vergelijking met migranten uit Oost-EU. Mogelijk ligt de verklaring in de hoge percentages in de categorie overig zonder inkomsten; het gaat hierbij waarschijnlijk deels om stellen en gezinnen waarvan de partner van de referentiepersoon en eventuele (oudere) kinderen geen baan hebben. Nederlandse remigranten kennen weliswaar ook relatief hoge aandelen op de categorieën werkenden en overig zonder inkomen, maar vallen op door de vrij hoge score op de categorie niet-werkend. Dit kan mogelijk worden verklaard aan de hand van het leeftijdspatroon van deze groep (zie wederom figuur 5.1a), dat zich kenmerkt door relatief veel mensen die op oudere leeftijd naar Nederland terugkomen.

Bij de bespreking van het leeftijdspatroon van migranten uit Indonesië, Suriname en de Antillen is het vermoeden uitgesproken dat de zeer hoge aantallen nieuwkomers op 17- en 18-jarige leeftijd kunnen zijn veroorzaakt door jongeren die in Nederland een opleiding zijn gaan volgen. Deze veronderstelling lijkt te worden ondersteund door het hoge aandeel in de klasse student, met bijna 20 procent. Ook bij de migranten uit West-EU en overige arbeidsmigratielanden is er sprake van vrij hoge percentages in deze klasse, in de orde van grootte van 10 procent, ten teken dat het hierbij gaat om internationale studenten. Bij de migranten uit Oost-EU ligt het percentage studenten wat lager, hetgeen mogelijk verklaard wordt doordat

de cijfers voor 2017 worden getoond, in welk jaar het aantal internationale studenten (en de hierbij behorende studentenpiek in de immigratie op leeftijd 19) nog aanzienlijk kleiner was dan in 2019.

Figuur 5.7

Verdeling immigrantengroepen naar sociaaleconomische positie, 2017

6 Regionale spreiding van immigranten

Vestigingspatronen van migranten in Nederland hangen van allerlei omstandigheden af. Zo is de aanwezigheid van hogere onderwijsinstellingen van belang voor studenten, de aanwezigheid van werkgelegenheid voor arbeidsmigranten -alsmede van de verschillende werkgelegenheidssectoren -, maar ook speelt de regelgeving een rol. De regelgeving rond huisvesting voor asielmigranten zorgt bijvoorbeeld voor een gelijkmatiger spreidingspatroon over Nederland. Asielmigranten die een verblijfsvergunning hebben gekregen zijn afhankelijk van gemeenten voor het aanbod van huisvesting. Huisvesting wordt via een landelijk vastgestelde verdeelsleutel gebaseerd op gemeentelijke bevolkingsaantallen verdeeld. Ruimtelijke spreidingspatronen zullen ook verschillen als gevolg van de wijze waarop het aanbod geregeld is. Arbeidsmigranten – in het bijzonder uit Oost Europa (WRR 2020; ABS 2020) - zijn veelal van uitzendbureaus of particuliere beleggers afhankelijk voor het aanbod van kamerverhuur. Andere migranten, zoals kennismigranten, zijn eerder op de private huursector aangewezen. Studenten zijn afhankelijk van onder meer de studentenhuisvesting. Dat heeft tot gevolg dat ruimtelijke spreidingspatronen tussen verschillende migrantengroepen zullen verschillen door de samenstelling van de migrantengroepen en de individuele migratiemotieven als werk of studie, maar ook door kenmerken van de locaties: de variatie in de aanwezigheid van werkgelegenheid, de hogere onderwijsinstellingen en regelgeving ten aanzien van huisvesting van aandachtsgroepen van de Nederlandse overheid. De WRR (2020) beschrijft de lokale verscheidenheid in de huisvestingsopgave als gevolg van migratie voor migranten die voor 2010 naar Nederland zijn gekomen. In sommige gemeentes – de universiteitssteden – gaat het over huisvesting voor veel verschillende groepen migranten zoals huisvesting voor internationale studenten of arbeidskrachten. In rurale gemeenten is huisvesting voor asielmigranten of arbeidsmigranten soms een grote opgave.

In dit hoofdstuk worden regionale patronen van vestiging van immigranten in Nederland voor de onderscheiden migrantengroepen onderzocht. Bij de analyse van de regionale patronen van vestiging van immigranten in Nederland ligt het voor de hand te kijken naar de absolute migratiestromen. Welke gemeenten/steden ontvangen de grootste migratiestromen en waar vestigen zich amper immigranten? In het eerste deel van dit hoofdstuk wordt hierop per immigrantengroep ingegaan. Een andere manier om regionale spreiding te analyseren, is te kijken naar waar meer of minder immigranten zich vestigen in verhouding tot de al aanwezige populatie. Met behulp van de zogenoemde concentratie-index kan hierop zicht worden gekregen. Dit wordt gedaan in het tweede deel van dit hoofdstuk. De concentratie-index wordt overigens ook toegepast in de regionale bevolkings- en huishoudensprognose van PBL/CBS bij de veronderstellingen over de regionale spreiding van immigranten.

6.1 Absolute aantallen immigranten

Figuur 6.1 geeft een beeld van het spreidingspatroon van immigranten in zowel 2012 als 2019. Hieronder wordt eerst in algemene zin op de regionale spreiding ingegaan en vervolgens wordt dit verdiept aan de hand van de patronen van de zeven onderscheiden immigrantengroepen. Aangezien deze immigrantengroepen vanwege wisselende motieven naar Nederland zijn gekomen, kunnen ze daardoor andere regionale vestigingspatronen vertonen.

Uit de kaart komt een sterke voorkeur voor de drie grootste steden naar voren, te weten Amsterdam, Rotterdam en Den Haag. Deze steden bieden voor nieuwkomers meer kans op een baan en de opleidingsmogelijkheden zijn hier groter. Bovendien wonen hier vaak al mensen met dezelfde migratieachtergrond die eerder al naar Nederland zijn gekomen (Zorlu & Mulder 2008). Zij kunnen helpen bij allerlei praktische zaken, zoals het vinden van (goedkope) woonruimte. Ook zijn hier veel sociale en culturele instellingen, gericht op immigranten (Van Wissen & Huisman 1998; Raspe et al. 2014). Amsterdam ontvangt veruit de meeste immigranten, op ruime afstand gevolgd door Den Haag en vlak daaronder Rotterdam. In de 'slipstream' hiervan ontvangen ook diverse randgemeenten veel immigranten, zoals Amstelveen, Almere en Haarlemmermeer. Croes en Van Huis (1997) geven aan dat er in het verleden sprake was van overheidsbeleid om goedkope huurwoningen in groeikernen (gesitueerd rondom de grote steden) te bouwen. Dit leidde tot selectief vertrek uit de grote gemeenten van bepaalde migrantengroepen, welke gemeenschappen nu weer een aantrekkingskracht uitoefenen op recente immigranten.

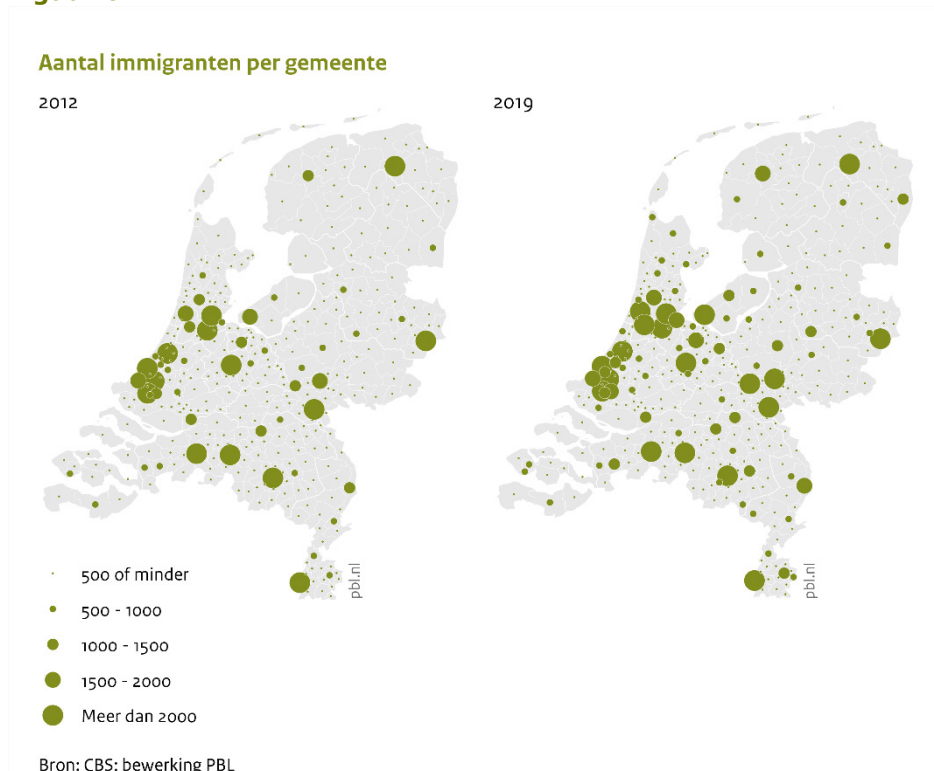
De immigranten die zich niet in en rondom de drie grote steden vestigen, hebben vaak een voorkeur voor een ander stedelijk centrum, zoals de provinciehoofdsteden Utrecht, Maastricht en Groningen. Daarnaast trekken aanzienlijke aantallen immigranten naar (universiteits)steden in de stedenband van Noord-Brabant, zoals Eindhoven, Tilburg en Breda.

In het verleden had het platteland een minder grote aantrekkingskracht op immigranten. Hier waren doorgaans weinig banen te vinden. De laatste jaren zijn plattelandsgemeenten echter in opkomst (Rye & O'Reilly 2020). Onder andere bij gemeenten met veel werk in de landbouw, zoals Zeewolde of bij voorstadgemeenten. Ook komen in gemeenten met een asielzoekerscentrum (AZC) veel immigranten terecht, zoals Westerwolde.

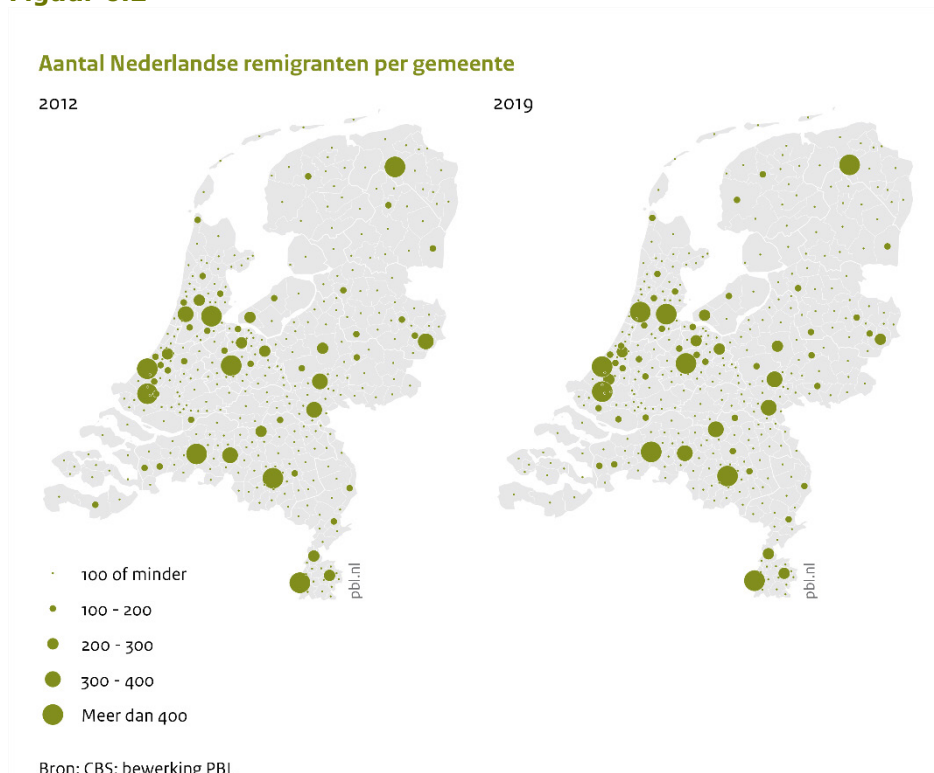
De kaarten laten duidelijk zien dat het spreidingspatroon van alle immigranten in 2019 globaal hetzelfde is als in 2012, hoewel door de toename van immigranten naar Nederland de bollen meestal groter zijn geworden. Daarnaast is in 2019 het aantal immigranten toegenomen in diverse regionale centra; dit geldt niet alleen voor plattelandsgemeenten met werk in de landbouw, maar ook voor Wageningen als gevolg van een sterke toename van het aantal internationale studenten. Ondanks dit verschil, vertoont het vestigingspatroon van immigranten in de afgelopen jaren een grote stabiliteit.

De groep Nederlandse remigranten betreft mensen met een Nederlandse afkomst die een bepaalde periode in het buitenland hebben gewoond (vanwege werk of studie) en daarna weer terugkeren. Ook bij deze groep komt een duidelijke gerichtheid op de stedelijke centra en met name de drie grote steden naar voren; zie figuur 6.2. Andere belangrijke bestemmingen zijn Groningen, Maastricht, steden in de Brabantse stedenband, Haarlem, Arnhem en Nijmegen.

Figuur 6.1

Figuur 6.2

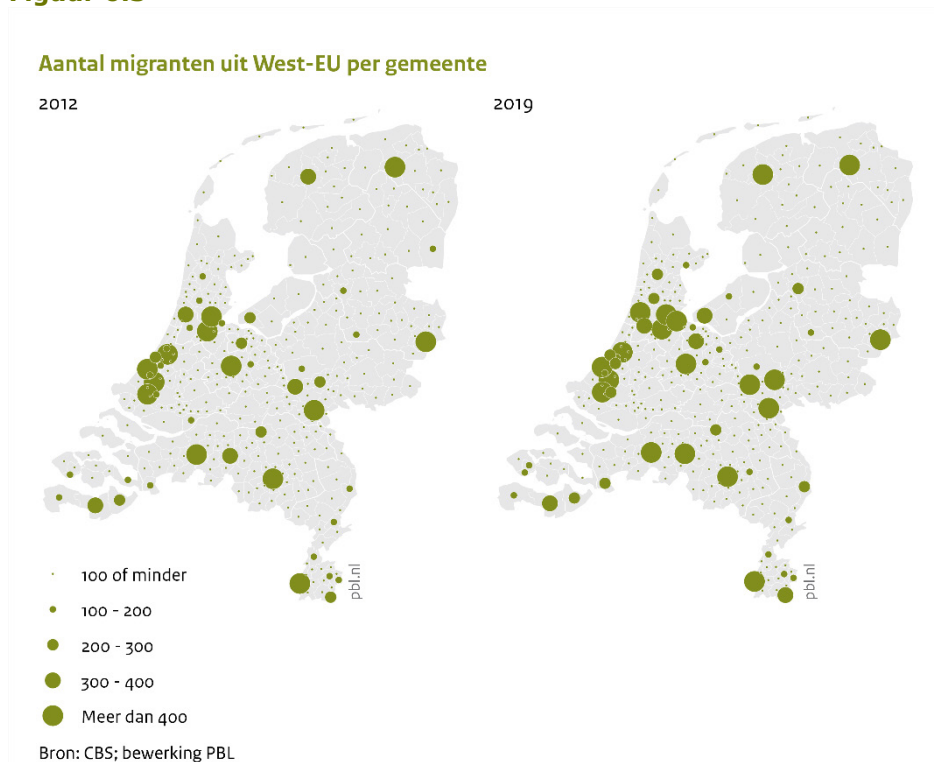
Het ruimtelijk patroon van migranten uit West-EU valt te verklaren uit een mengeling van diverse migratiemotieven: arbeidsmigratie, internationale studenten en grensmigratie. Figuur 6.3 laat zien dat het spreidingspatroon vrij sterk op dat van alle immigranten lijkt (zie

wederom kaart 6.1), maar dat er een veel groter contrast bestaat tussen stedelijke kernen en plattelandsgemeenten.

Arbeidsmigranten uit West-EU hebben een sterke voorkeur voor grote steden gezien het ruime aanbod aan banen en onderwijsinstellingen (Schmeets 2019). Dit geldt in het bijzonder voor Amsterdam dat ongeveer drie keer zoveel migranten uit West-EU ontvangt dan Den Haag, dat nummer twee op de ranglijst bezet, op korte afstand gevolgd door Rotterdam. Vervolgens liggen dicht bij elkaar op de ranglijst Maastricht, Utrecht en Groningen en wat verder daaronder komen dan Eindhoven, Leiden, Delft, Nijmegen, Tilburg en Enschede. In al deze steden zijn er (technische) universiteiten, hetgeen doet vermoeden dat internationale studenten een aanzienlijk aandeel in de immigrantengroep vormen.

De rol van grensmigratie is duidelijk te zien bij Terneuzen, Hulst en Sluis (alle drie in Zeeuws-Vlaanderen), Vaals, Kerkrade en Heerlen (alle drie in de uiterste zuidpunt van Limburg). Voor bewoners van de grensstreek maakt het voor de afstand tot hun werk of voor andere soorten van contact niet veel uit of ze in het buurland of in hun eigen land wonen. Nederland kan aantrekkelijk zijn voor vestiging, bijvoorbeeld als huizen goedkoper zijn of ruimer beschikbaar zijn, waardoor veel mensen uit Duitsland en België kunnen besluiten om in Nederland te gaan wonen. Het is ook mogelijk dat mensen uit deze twee buurlanden een relatie krijgen met een Nederlandse partner en men dan in Nederland gaat wonen. Ten slotte kan een rol spelen dat veel Duitsers en Belgen hier gaan studeren; dit kan mogelijk bijgedragen hebben aan de aantrekkelijkheid van Maastricht, dat zowel dicht bij de Belgische als Duitse grens ligt.

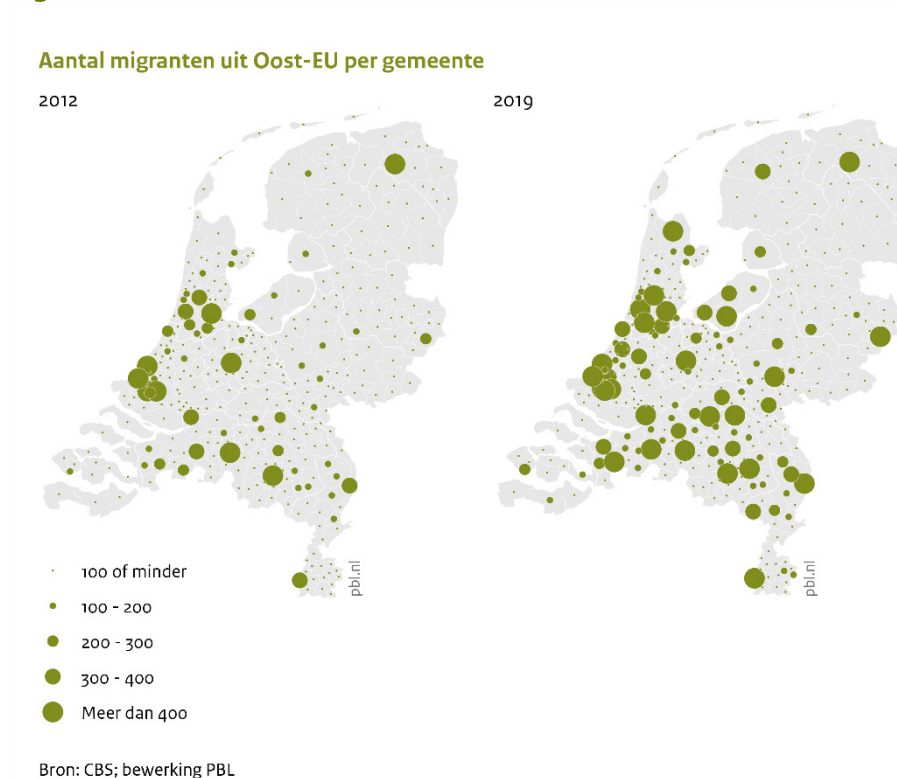
Figuur 6.3

Figuur 6.4 laat zien dat het ruimtelijk vestigingspatroon van migranten uit Oost-EU in 2012 vrij sterk lijkt op dat van de migranten uit West-EU: vooral de grotere steden (in de Randstad) ontvangen veel migranten uit de nieuw aangesloten landen bij de EU. Opmerkelijk is dat Den Haag duidelijk de meeste immigranten ontvangt, en daarna pas Amsterdam en Rotterdam. In 2019 is er een duidelijke verschuiving opgetreden. Enerzijds zijn er in de Randstad veel meer kleinere gemeenten die aanzienlijke stromen immigranten ontvangen. Anderzijds is daarbuiten sprake van een sterke opmars van diverse kernen in Noord-Brabant

(zoals Tilburg en Eindhoven) en Limburg (zoals Venlo en Maastricht), en in mindere mate ook kernen in Gelderland en Overijssel. Bovendien kent het spreidingspatroon in 2019 een veel sterker ruraal karakter. Dat plattelandsgemeenten een grotere rol spelen komt vooral doordat een aanzienlijk gedeelte van de migranten uit Oost-EU werkzaam is in de landbouw, (glas)tuinbouw, logistiek of de bouw. Dit geldt bijvoorbeeld voor migranten uit Polen (CBS 2016). In de Randstad gaat het onder andere om Westland (ook wel 'de glazen stad' genoemd), Hollands Kroon en Zeewolde. In Noord-Brabant (bijvoorbeeld Roosendaal en Oss) en Limburg (bijvoorbeeld Horst aan de Maas) zijn veel immigranten werkzaam in de tuinbouw (bijvoorbeeld aspergesteken) (Dagevos 2011; Sleutjes et al. 2016).

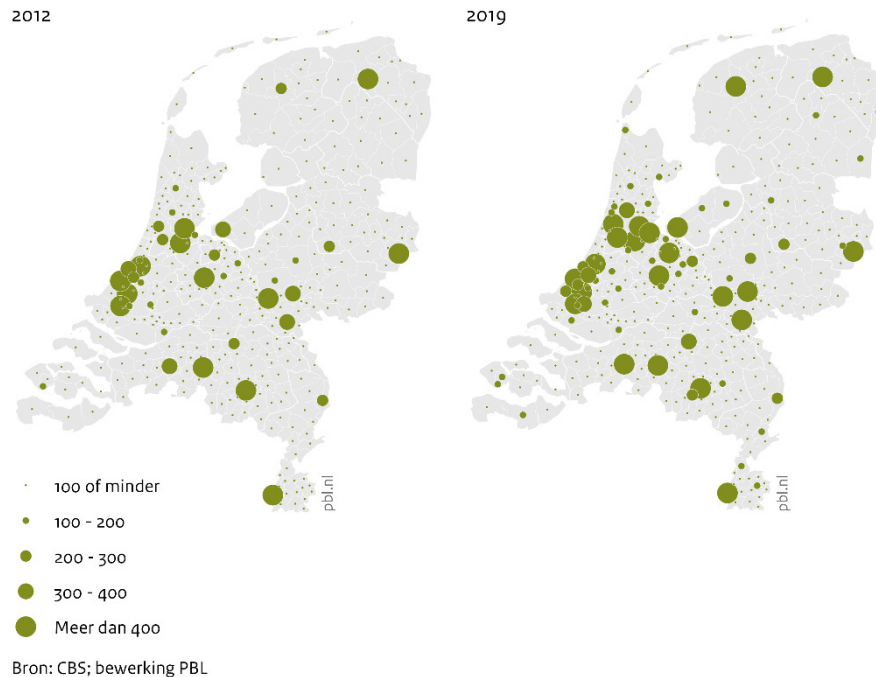
Figuur 6.4

Het vestigingspatroon van migranten uit de overige arbeidsmigratielanden (gelegen in Oost-Azië, Amerika en Oceanië) wordt ook gekenmerkt door een dominantie van de grote steden; zie figuur 6.5. Bij deze migrantengroep is de aantrekkingskracht van Amsterdam zeer sterk: in 2019 komen hier ongeveer 2,5 keer zoveel immigranten als in Den Haag en Rotterdam. Hierna volgen op de ranglijst Eindhoven en Amstelveen; mogelijk kan de hoge positie van deze twee steden verklaard worden door de komst van veel (hoogopgeleide) expats/kennismigranten. Zo blijkt uit Van der Meij en de Mooij (2019) dat Indiase immigranten (waarvan het overgrote merendeel uit kennis- en gezinsmigranten bestaat) zich in 2017 (na Amsterdam en Den Haag) vooral in deze twee steden vestigden. Ook de studentensteden trekken veel migranten uit deze groep landen, en door de sterke groei van het aantal internationale studenten is de toestroom naar deze steden veel groter geworden. Zo ontvangt Leiden in 2019 50 procent meer immigranten dan in 2012. Bij de migranten uit de Aziatische landen gaat het vooral om mensen uit China en India - waaronder ook veel internationale studenten (Steehouder & Donselaar 2019).

Figuur 6.5

Aantal migranten uit overige arbeidsmigratielanden per gemeente

Bij migranten uit de asiellanden spelen de grote steden ook een belangrijke rol; zie figuur 6.6. In 2012 vestigen de meeste migranten uit de asiellanden in Amsterdam, op ruime afstand gevolgd door Rotterdam en Den Haag. Daarnaast zijn er nog diverse steden met kleinere immigratiestromen, zoals Delft, Maastricht, Almere, Groningen, Eindhoven en Enschede. In 2019 is het kaartbeeld danig gewijzigd. De bollen op de kaart zijn overal in Nederland veel groter geworden. Dit hangt samen met het feit dat Nederland als nasleep van conflicten in Syrië en Eritrea, nog steeds veel asielzoekers en na reizigers uit deze landen ontvangt. De drie grote steden trekken nog de meeste migranten uit de asiellanden, waarbij de immigratie ongeveer twee keer zo groot is als in 2012. Echter, in 2019 zijn er diverse plattelandsgemeenten die nu een prominente plaats in de toestroom hebben verworven, zoals Westervolde en Cranendonk. Dit zijn gemeenten met een (groot) asielzoekerscentrum (AZC), zoals dat van Ter Apel. Samenhangend met het spreidingsbeleid van de overheid zijn er daarnaast nog verschillende kleinere gemeenten met aanzienlijke aantallen migranten uit asiellanden, zoals Amstelveen, Den Helder, Dronten, Noordoostpolder, Apeldoorn, Zutphen en Rijswijk. Op termijn zullen de asielzoekers die een verblijfsvergunning krijgen zich elders in het land vestigen, omdat de huisvesting van vergunninghouders via een landelijk vastgestelde verdeelsleutel over gemeenten wordt verdeeld. Zo blijken Syrische statushouders later naar meer verstedelijkte gebieden te verhuizen (Van Miltenburg et al., 2019).

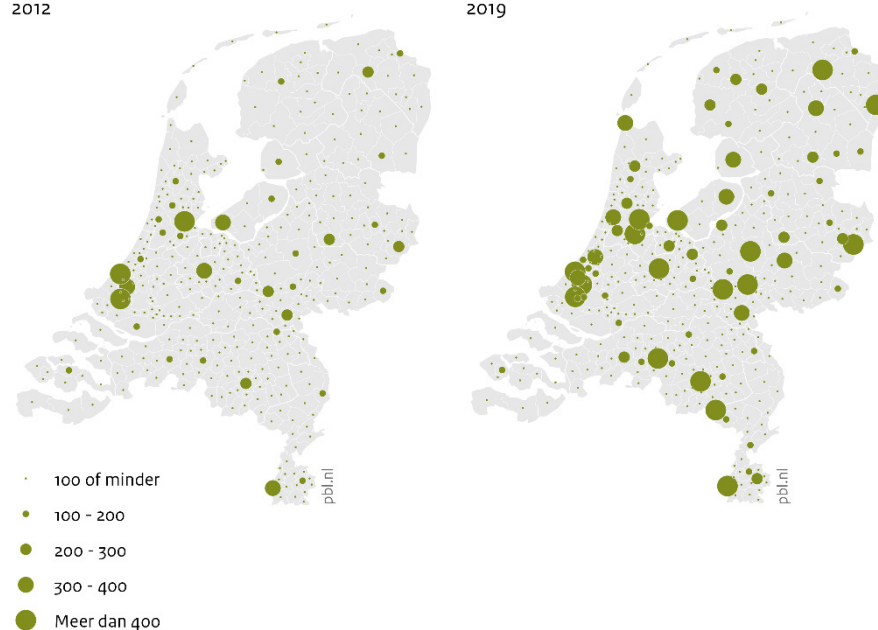
De concentratie in de Randstad is derhalve minder sterk geworden in 2019, ondanks dat de drie grote steden nog steeds veruit het meest populair zijn.

Figuur 6.6

Aantal migranten uit asiellanden per gemeente

2012

2019

Bron: CBS; bewerking PBL

In de jaren zestig en zeventig kwamen veel migranten van Turkse en Marokkaanse komaf als 'gastarbeider' naar Nederland. Ze vestigden zich vaak in de grote steden, waar ze intrek namen in goedkope woningen (Tesser et al 1995). Ook tegenwoordig bestaat er bij de groep migranten uit deze klassieke migratielanden nog een sterke voorkeur voor de vier steden, zie figuur 6.7. Hierbij kan een rol spelen dat veel Turken en Marokkanen in Nederland een partner kiezen met dezelfde migratieachtergrond en deze dan laten overkomen uit Turkije en Marokko (Van Huis, 2007). In 2019 is Amsterdam de stad waarin veruit de meeste Turkse en Marokkaanse immigranten zich vestigen, gevolgd door Rotterdam, Den Haag en Utrecht. Opvallend is dat in 2019 Eindhoven ook veel van deze immigranten aantrekt.

Plaatsen waar in het verleden veel mensen uit een bepaald herkomstland zijn komen wonen, kunnen een aantrekkingskracht uitoefenen op nieuwe immigranten. Dit kan verklaren waarom Enschede en Tilburg ook zichtbaar zijn in het kaartbeeld, aangezien vroeger veel mensen uit Turkije werkzaam waren in de hier aanwezige textielindustrie.

Ook migranten uit de overige klassieke migratielanden (Indonesië, Suriname en de (voormalige) Nederlandse Antillen) kennen een voorkeur voor de grote steden bij vestiging in Nederland; zie figuur 6.8. Opvallend is dat bij deze groep immigranten Rotterdam de grootste toestroom kent. Pas hierna volgt Amsterdam op de ranglijst, en op korte afstand ook Den Haag en vervolgens op ruime afstand Almere. Veel nieuwkomers hebben een voorkeur voor steden waar al veel mensen met dezelfde migratieachtergrond wonen. Mogelijk hangt de grote toestroom naar Rotterdam samen met de grote Antilliaanse gemeenschap in deze stad. Bij Almere kan een rol spelen dat in het verleden veel Surinamers uit Amsterdam hiernaartoe zijn getrokken, waardoor deze stad naar verhouding de meeste Surinamers kent. Vervolgens is er een scala van steden die ook veel immigranten uit deze klassieke immigratielanden trekken, zoals Groningen, Tilburg, Eindhoven, Arnhem, Utrecht en Enschede. De populariteit van deze steden wordt deels veroorzaakt doordat veel jongeren uit deze landen naar Nederland komen om hier een opleiding te volgen.

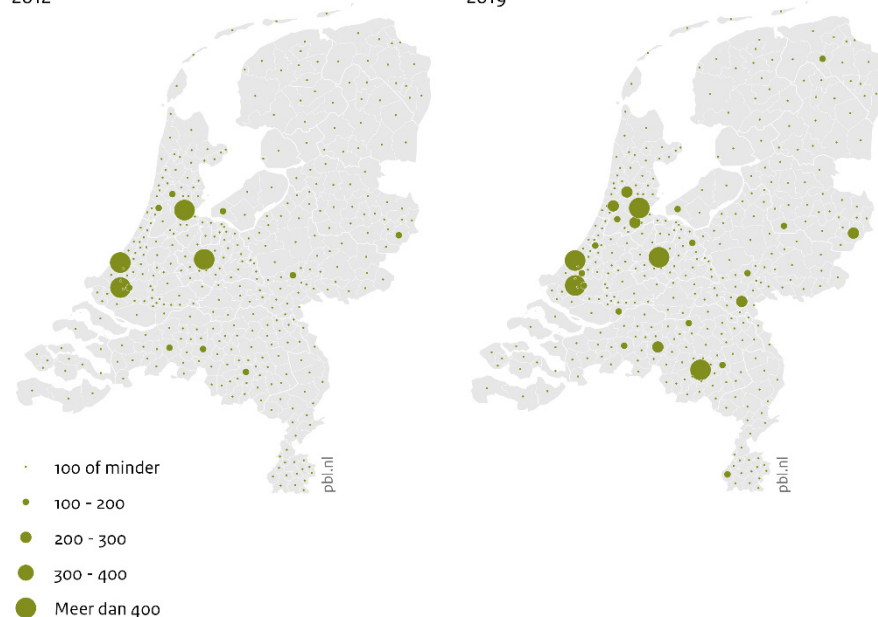
Figuur 6.7

Aantal migranten uit Turkije en Marokko per gemeente

2012

2019

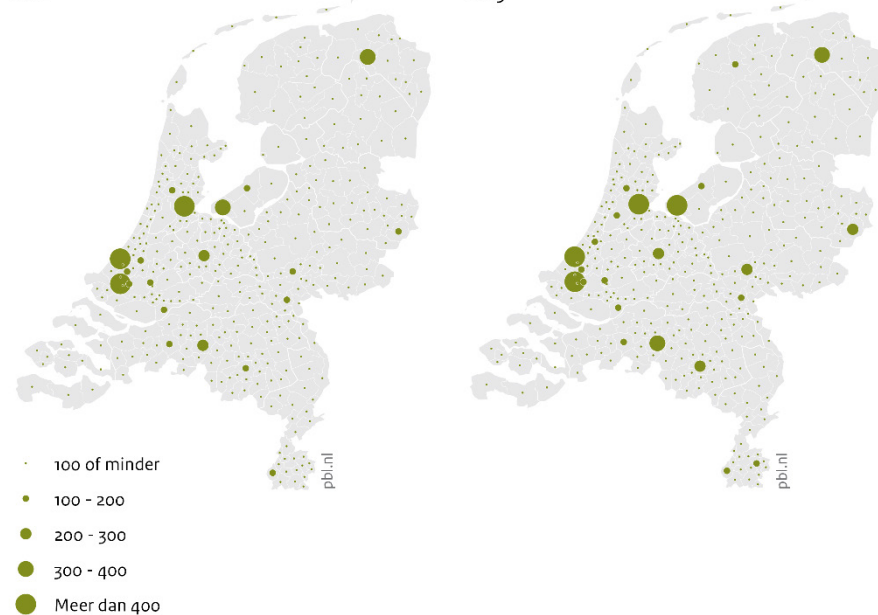

Figuur 6.8

Aantal migranten uit Indonesië, Suriname en (voormalige) Nederlandse Antillen per gemeente

2012

2019

6.2 Concentratie-index van immigranten

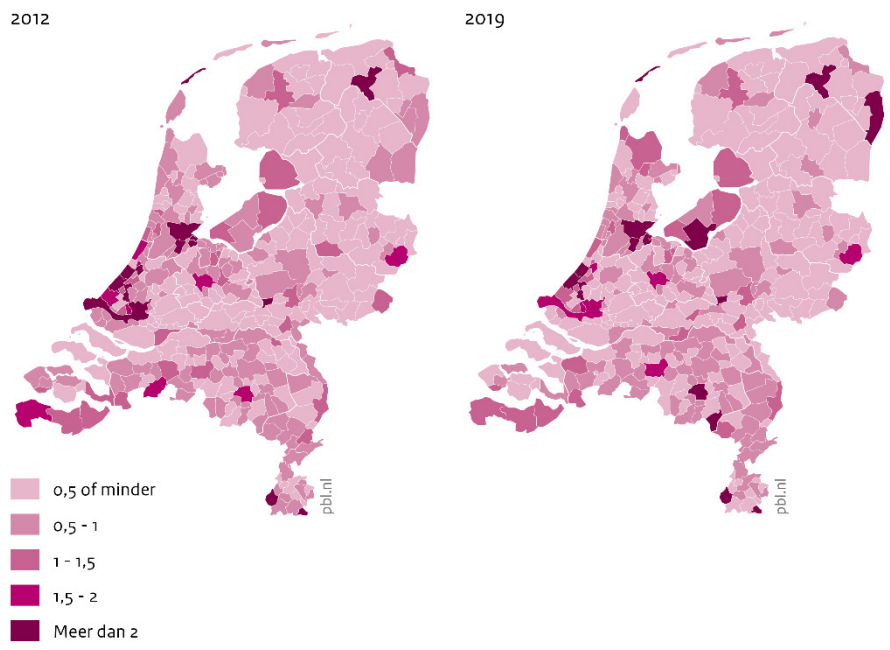
Naast de analyse van absolute aantallen kunnen regionale verschillen in de vestiging van immigranten ook met een andere maat zichtbaar worden gemaakt, namelijk met behulp van de

zogenoemde concentratie-index. Deze maat vormt een uitdrukking van de relatieve aantrekkingskracht van een regio voor immigranten. Deze indicator wordt berekend door het aandeel van alle immigranten – van een bepaalde immigrantengroep – dat zich in een bepaalde regio vestigt, te delen op het aandeel van de Nederlandse bevolking (ongeacht migratieachtergrond) dat in die regio woont. Als de waarde van deze index boven de 1 uitkomt, is er sprake van meer immigranten die zich in een bepaalde regio vestigen dan op basis van het inwonertal mocht worden verwacht (en als deze lager dan 1 is, dus minder immigranten dan mocht worden verwacht).

In figuur 6.9 is de concentratie-index van alle immigranten (ongeacht migratieachtergrond) voor 2012 en 2019 weergegeven. In vergelijking met figuur 6.1 met de absolute aantallen immigranten, is er minder sprake van een concentratie van vestigers in de grote steden (en in het bijzonder de steden in de Randstad). In 2019 vestigen zich vooral in Wageningen, Amstelveen, Diemen en Maastricht meer immigranten dan op grond van de bevolkingsomvang van deze gemeenten kan worden verwacht, allen met een concentratie-index van rond 3,5. Ook de gemeenten die veel asielzoekers ontvangen, zoals Westerwolde en Cranendonk, scoren hoog. Bepaalde grensgemeenten zitten ook hoog in de ranglijst, zoals Vaals (dicht tegen de Duitse grens) met een concentratie-index van 3 en de gemeenten in Zeeuws-Vlaanderen. Ook Amsterdam heeft een concentratie-index van 3, gevolgd door andere grote steden als Den Haag, Eindhoven en Groningen, met een concentratie-index tussen de 2 en 2,5. Bij de meeste andere grote steden ligt deze ook ruim boven de 1. Hierbij valt op dat Amsterdam en Den Haag duidelijk populairder zijn bij nieuwkomers dan Rotterdam en Utrecht; de concentratie-index ligt bij de eerstgenoemde steden ongeveer de helft hoger. In het oog springt ook nog de hoge positie van Zeewolde, hetgeen wordt veroorzaakt door de komst van veel arbeidsmigranten.

Figuur 6.9

Concentratie-index van immigranten

Bron: CBS; bewerking PBL

Uitgezonderd diverse gemeenten met een asielzoekerscentrum, zijn vrijwel alle plattelandsgemeenten weinig in trek als bestemming voor immigranten; deze hebben meestal een concentratie-index van ruim onder de 1. Ten slotte blijkt, bij vergelijking van de patronen van

2012 en 2019, dat er sprake is van een grote stabiliteit in de concentratie-index, en dus in de mate waarin de verschillende regio's en steden immigranten aantrekken.

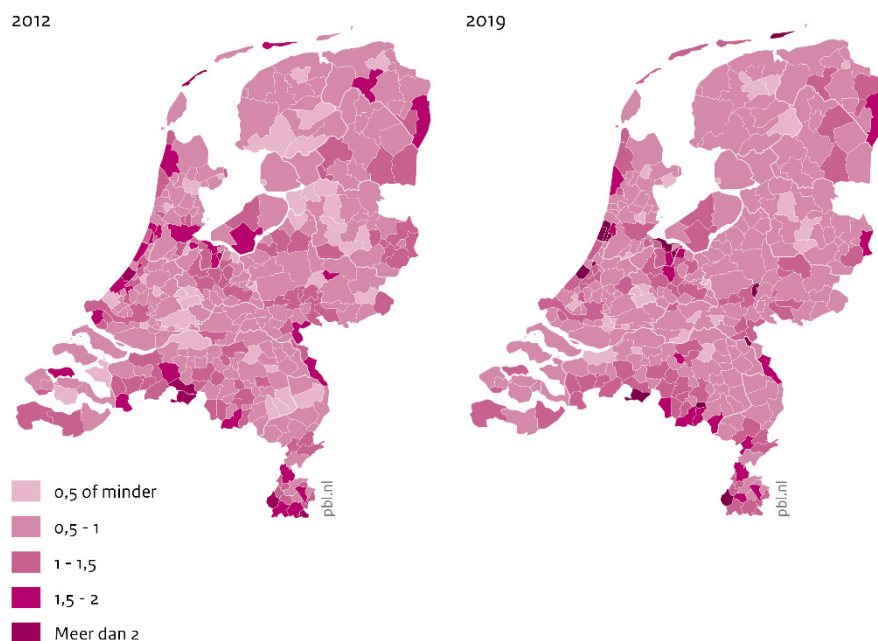
Het ruimtelijk patroon van de concentratie-index van geremigreerde Nederlanders, weergegeven in figuur 6.10, wijkt aanzienlijk af van het patroon van de absolute aantallen (zie wederom figuur 6.2). Gemeenten als Laren, Wassenaar, Bloemendaal, Oegstgeest, Rozendaal en Heemstede hebben een hoge concentratie-index, tussen de 2 en 4 in 2019. Deze gemeenten staan bekend als de welvarendste plaatsen van Nederland. Mogelijk trekken deze gemeenten (hoogopgeleide) Nederlanders aan, die een tijd als expat in het buitenland hebben gewerkt en nu weer terugkeren.

Voorts valt op dat aan de zuid- en oostrand van Nederland diverse gemeenten ook een hoge concentratie-index kennen, zoals Baarle-Nassau, Maastricht, Valkenburg aan de Geul en Mook en Middelaar. Het gaat hierbij waarschijnlijk om mensen die tijdelijk in België en Duitsland hebben gewoond (en mogelijk ook een partner uit deze landen hebben) en nu weer in Nederland wonen.

Terwijl in figuur 6.2 met de absolute aantallen de grote steden duidelijk zichtbaar zijn, vallen ze veel minder op in de kaart met de concentratie-index. Zo bedraagt in 2019 de index van Amsterdam en Den Haag rond de 1,5. Er is dus wel sprake van een verhoogde aantrekkelijkheid van deze steden bij de terugkeer van Nederlanders, maar die is niet bijzonder sterk.

Figuur 6.10

Concentratie-index van immigrantengroep Nederland (remigranten)

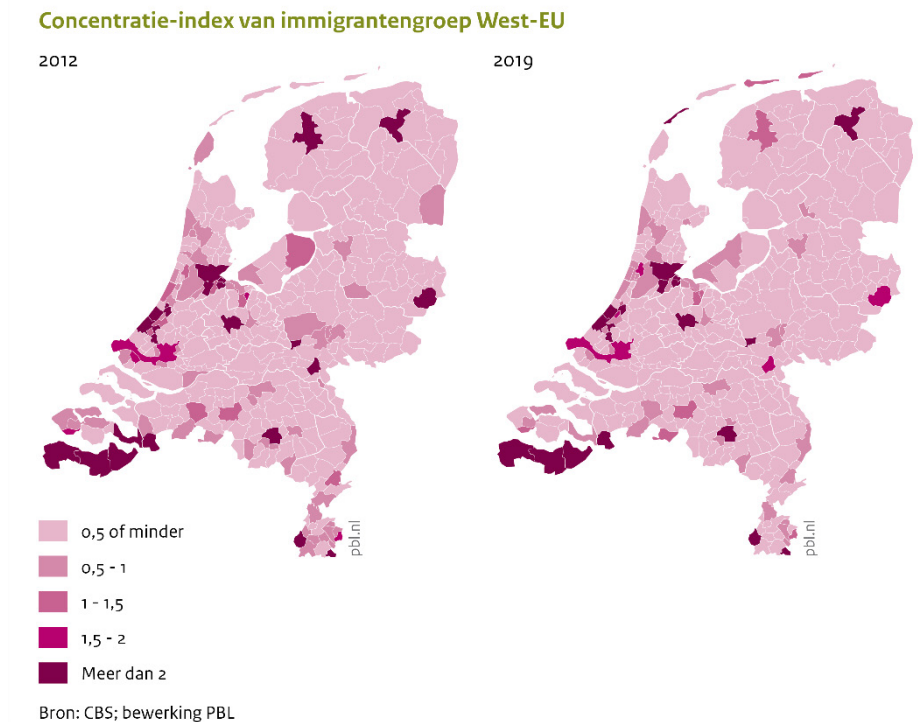

Bron: CBS; bewerking PBL

In figuur 6.11 met de concentratie-index van migranten uit West-EU komt duidelijk het effect van grensmigratie naar voren. Uitzonderlijk hoog scoort Vaals, met een index van ruim 10. Al decennialang gaan veel mensen uit Duitsland hier wonen. In Hulst en Sluis (in Zeeuws-Vlaanderen) ligt de concentratie-index rond de 3. Deze score wordt deels veroorzaakt door Belgen met een Nederlandse partner die hier zijn komen wonen. Daarnaast spelen woningmarktfactoren een rol, zoals de beschikbaarheid en het prijsniveau van woningen. De rol van

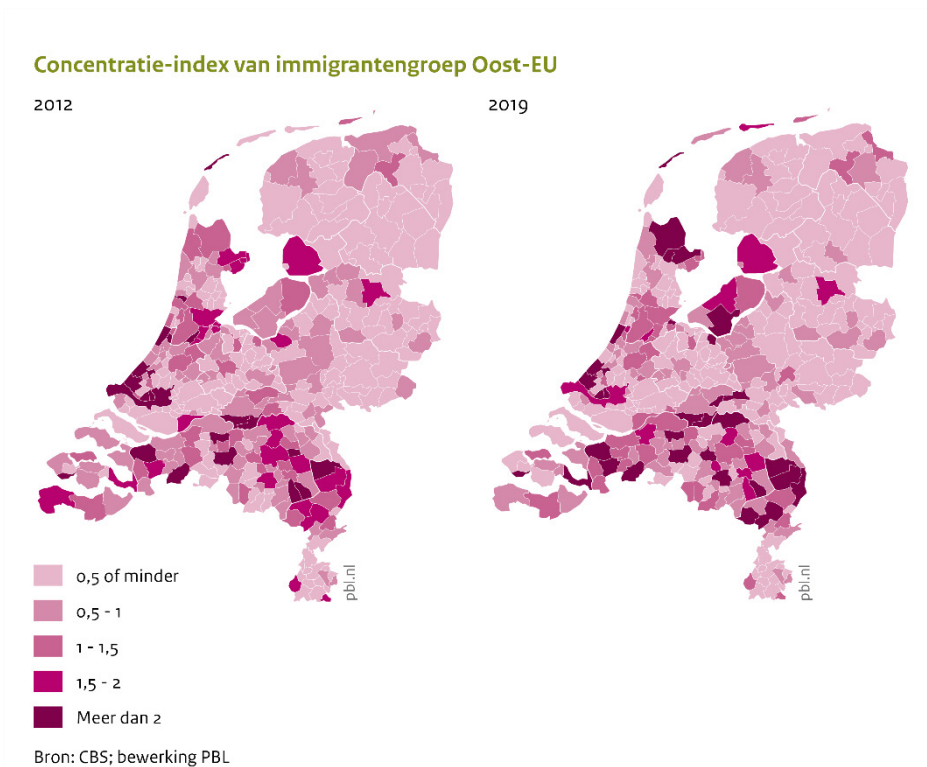
internationale studenten blijkt uit de hoge concentratie-index voor Maastricht (op de tweede plaats met een index van rond de 8), Wageningen, Delft, Groningen en Leiden (met een index die varieert tussen 3 en 5). Ook Amsterdam en de randgemeente Diemen zijn in trek, met een concentratie-index van rond de 4,5. Een mix van arbeidsmigranten en internationale studenten is hier verantwoordelijk voor.

Figuur 6.11

In figuur 6.12 komt de aantrekkingskracht die het platteland uitoefent op migranten uit Oost-EU veel sterker naar voren dan in de kaart met de absolute aantallen (zie figuur 6.3). Opvallend is dat deze populariteit in 2019 ten opzichte van 2012 groter is geworden. Dit is te zien aan de donkerder kleur die meer plattelandsgemeenten op de kaart hebben. Het gaat hierbij vooral om grote delen van Noord-Brabant en Limburg, met bijvoorbeeld gemeenten als Zundert, Steenbergen en Asten. Daarbuiten, maar meer verspreid, zijn er ook diverse uitschieters, zoals Zeewolde (in Flevoland, met een index van rond de 10), het Westland (in Zuid-Holland), Maasdriel (in Gelderland) en Hollands Kroon (in Noord-Holland). De rol van de grote steden is in deze kaart veel minder prominent dan in de kaart met de absolute aantallen. Het hoogst is de concentratie-index van Den Haag (met een index van 3 in 2019). Hier wonen veel immigranten die werkzaam zijn in de glastuinbouw van het Westland. Ver daarna komen Amsterdam en Rotterdam, met een index van rond de 1,5. Ook de andere grote steden komen niet erg uit de verf, hoewel Tilburg (met een index van rond de 2,5) en Eindhoven (met een index van rond de 2) nog redelijk hoog zitten.

Figuur 6.12

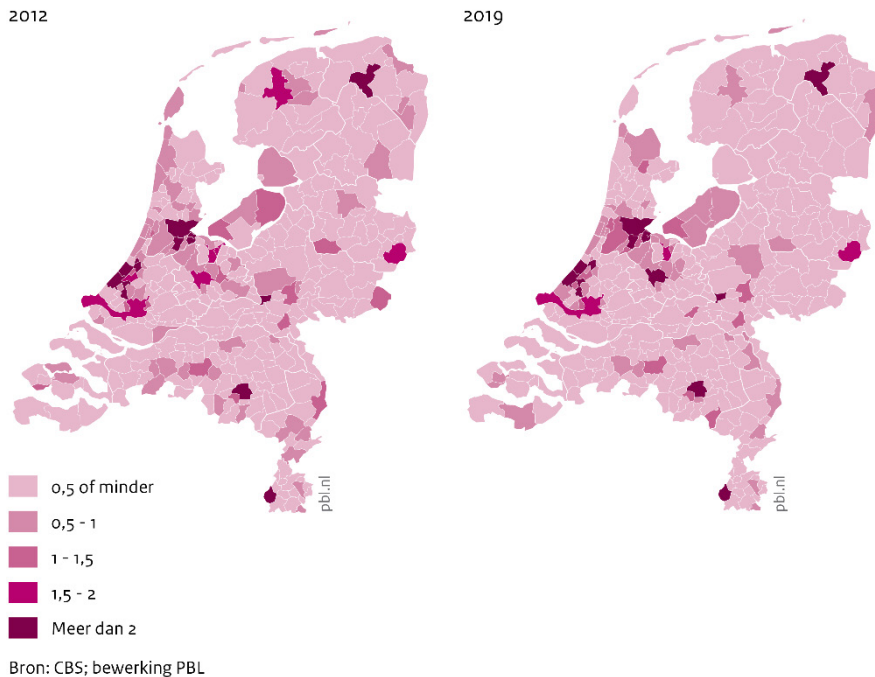

Figuur 6.13 geeft de concentratie-index van migranten uit de overige arbeidsmigratielanden weer. Hier voeren in 2019 twee randgemeenten van Amsterdam de ranglijst aan, te weten Amstelveen (met een index van 9) en Diemen (met een index van 6). Beide gemeenten zijn erg in trek bij expats (immigranten die in goedbetaalde banen werken), door de aanwezigheid van internationale scholen en voorzieningen/clubs gericht op specifieke groepen expats (zoals die uit Japan en India). Bovendien is de locatie aantrekkelijk, met op korte afstand Schiphol en het zakencentrum op de Zuidas van Amsterdam. Voorts is het hier gemakkelijker om (goedkopere) woonruimte te vinden dan in Amsterdam. De hoofdstad heeft 'slechts' een concentratie-index van 4. Deze wordt op de voet gevolgd door Eindhoven, dat zich de afgelopen jaren economisch sterk heeft ontwikkeld (Raspe & Van den Berge, 2017). Ook de randgemeente Wassenaar staat hoog op de ranglijst. De concentratie-index is met rond de 2,5 even hoog als in de buurgemeente Den Haag, dat diverse internationale organisaties kent waar veel expats werkzaam zijn. Ook bij deze groep immigranten is de rol van internationale studenten weer goed zichtbaar, gezien de hoge plek op de ranglijst van Wageningen, Delft, Maastricht, Leiden, Groningen en Utrecht.

Dit type migranten concentreert zich ruimtelijk in een zeer beperkt aantal gemeenten. In de overgrote meerderheid van de gemeenten is de waarde van de index lager dan 1 en bij het gros hiervan ligt die zelfs lager dan 0,5. Daarnaast is er sprake van een grote stabiliteit in het ruimtelijke patroon, aangezien het kaartbeeld van 2019 sterk lijkt op dat van 2012.

Figuur 6.13

Concentratie-index van immigrantengroep overige arbeidsmigratielanden

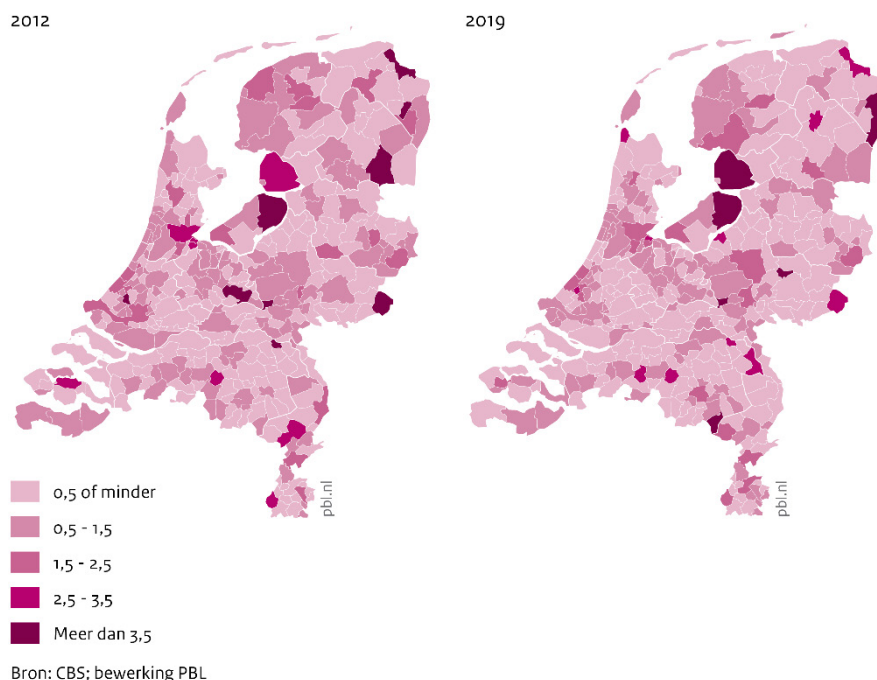

Met betrekking tot migranten uit de asiellanden geldt dat in 2019 twee gemeenten met een groot asielzoekerscentrum veruit de hoogste concentratie-index kennen; zie figuur 6.14. Het betreft Westerwolde (met een index van 19), gevolgd door Cranendonck (met een index van 16). In 2012 was de index echter nog lager dan 1. De recente vluchtelingenstromen uit Syrië en Eritrea zijn vooral verantwoordelijk voor de positie van die gemeenten op de ranglijst. Ook andere gemeenten met een asielzoekerscentrum zijn duidelijk zichtbaar in het kaartbeeld, zoals Wageningen, Dronten, Noordoostpolder, Zutphen, Boxmeer, Den Helder, Gilze en Rijen en Rijswijk. Ten aanzien van asielzoekers hanteert de overheid spreidingsbeleid, hetgeen inhoudt dat het aantal vergunningshouders – asielzoekers die een verblijfsvergunning hebben gekregen – dat een woning moet krijgen evenredig (naar het inwonertal) over de gemeenten wordt verdeeld.

In tegenstelling tot figuur 6.6 met de absolute aantallen migranten uit de asiellanden spelen de grote steden nu een bescheiden rol. In Amsterdam en Den Haag ligt de concentratie-index op circa 2, en in Rotterdam en Utrecht op circa 1,5.

Figuur 6.14

Concentratie-index van immigrantengroep asiellanden

Net als in figuur 6.7, met de absolute aantallen Turkse en Marokkaanse immigranten, zijn de vier grote steden duidelijk zichtbaar in figuur 6.15 met de concentratie-index van deze groep immigranten. Dit geldt zowel voor 2012 als 2019. In Amsterdam, Rotterdam en Den Haag bedraagt de index in 2019 rond de 3, en in Utrecht is het wat lager met 2. Kettingmigratie en huwelijksmigratie zullen hierbij waarschijnlijk een grote rol spelen. Deze verklaring ligt minder voor de hand bij Eindhoven dat in 2019 ook hoog scoort met een index van 3, terwijl deze in 2012 nog de helft lager lag. Ook enkele randgemeenten van de grote steden kennen een hoge index, zoals Amstelveen, Schiedam en Diemen. Inmiddels wonen hier vrij grote gemeenschappen van mensen met deze migratieachtergrond, hetgeen weer een aantrekkingskracht uitoefent op nieuwe migranten.

De concentratie-index is in 2019 ook hoog in Westerwolde, Cranendonck, Dronten en Noord-oostpolder; alle vier gemeenten met een asielzoekerscentrum. Sinds 2016 is het aantal asielaanvragen door Turkse migranten aanzienlijk toegenomen; in 2019 vroegen 1251 Turkse migranten asiel aan in Nederland (Vluchtelingenwerk).

Rotterdam is, met een score van ruim 4, zowel in 2012 als 2019 de gemeente met de hoogste concentratie-index voor migranten uit Indonesië, Suriname en de (voormalige) Nederlandse Antillen; zie figuur 6.16. In Amsterdam ligt de index met 2,5 aanzienlijk lager, hoewel in de twee randgemeenten Diemen en Almere de index in de buurt van die van Rotterdam ligt. Ook in Den Haag is de index behoorlijk hoog, met 3,5.

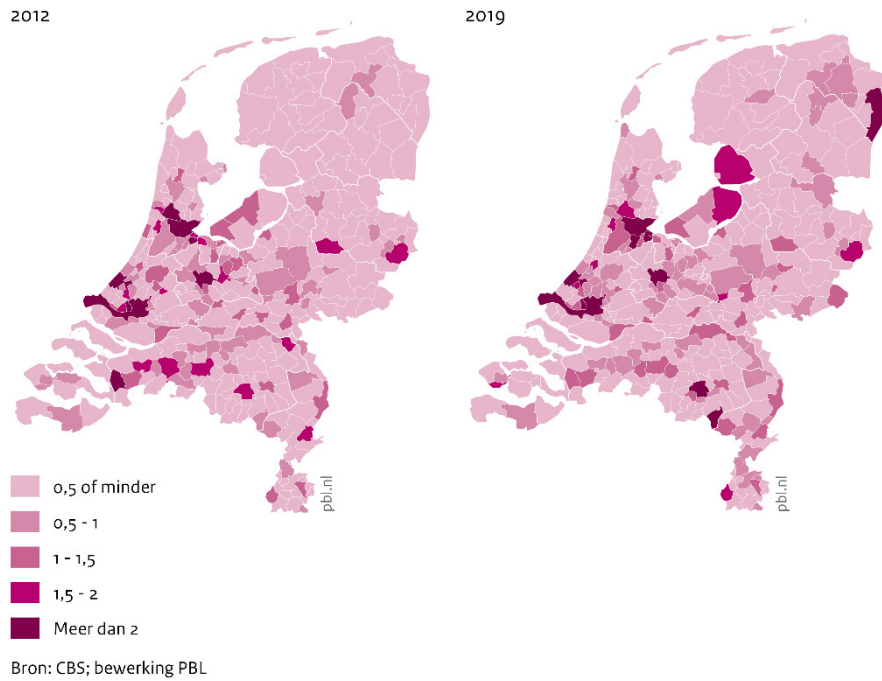
Opvallend is dat Delfzijl in beide jaren ook een hoge concentratie-index kent. Dit houdt mogelijk verband met de bestaande gemeenschap van Javaanse Surinamers in de stad. Ook Almere, Diemen en Capelle aan den IJssel kennen door de jaren heen een hoge concentratie-index. Dit kan verband houden met de overloop van vooral Surinamers naar de randgemeenten van de grote steden, waardoor deze voor nieuwe immigranten ook aantrekkelijk zijn

geworden. Voorts speelt de aantrekkelijkheid van bepaalde universiteitssteden een rol, hetgeen goed past bij de hoge concentratie-index van Wageningen, Tilburg, Delft en Groningen.

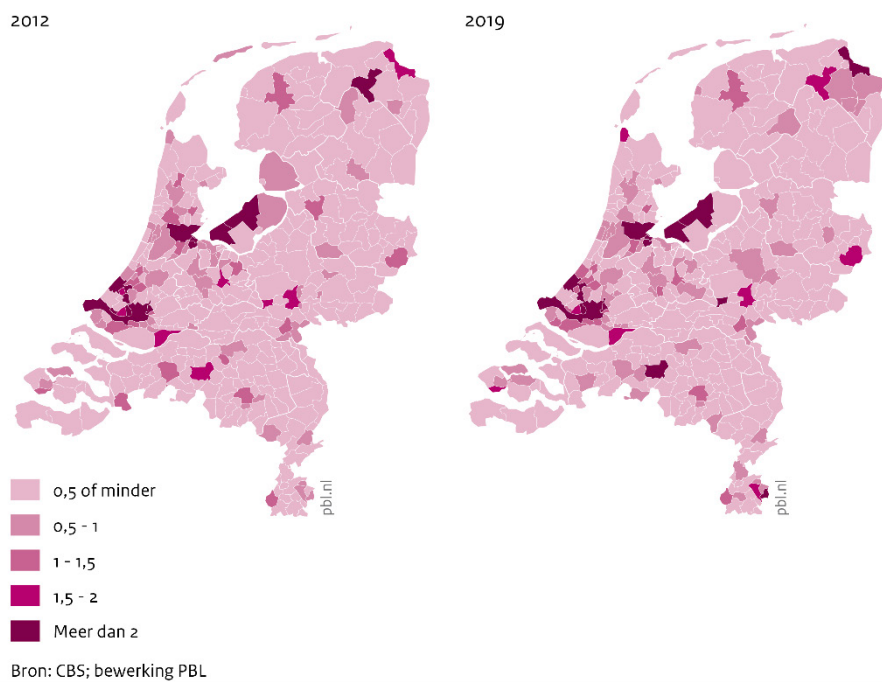
Figuur 6.15

Concentratie-index van immigrantengroep Turkije en Marokko

Figuur 6.16

Concentratie-index van immigrantengroep Indonesië, Suriname en (voormalige) Nederlandse Antillen

7 Stedelijkheid van immigranten

In het vorige hoofdstuk is duidelijk naar voren gekomen dat de kans groot is dat immigranten zich vestigen in de grote steden. De grootte van die kans lijkt echter te verschillen tussen de onderscheiden immigrantengroepen. In dit hoofdstuk onderzoeken we deze kans nader, aan de hand van de stedelijkheidsindex van het CBS. Deze index kent vijf klassen met een aflopende graad van verstedelijking; namelijk van 1 (zeer sterk stedelijk) naar 5 (niet stedelijk)⁶.

Figuur 7.1 geeft voor 2019 per immigrantengroep weer hoe de immigranten verdeeld zijn over de verschillende categorieën van de stedelijkheidsindex. Alle groepen vestigen zich vooral in de categorie zeer sterk stedelijk, met uitzondering van de Nederlandse remigranten. Migranten uit West-EU en de overige arbeidsmigratielanden vestigen zich het vaakst in zeer sterk stedelijk woonmilieus: rond de 60 procent is hier woonachtig, op korte afstand gevolgd door migranten uit de twee typen klassieke migratielanden. Van de Nederlandse remigranten woont 'slechts' circa 30 procent zeer sterk stedelijk, en een even hoog percentage woont in een niet stedelijk tot een matig stedelijk woonmilieu. Ook migranten uit Oost-EU en de asielanden wonen minder vaak zeer sterk stedelijk, met voor beide groepen een aandeel van circa 40 procent, en ze wonen ongeveer even vaak als de Nederlandse remigranten in de drie meer landelijke woonmilieus.

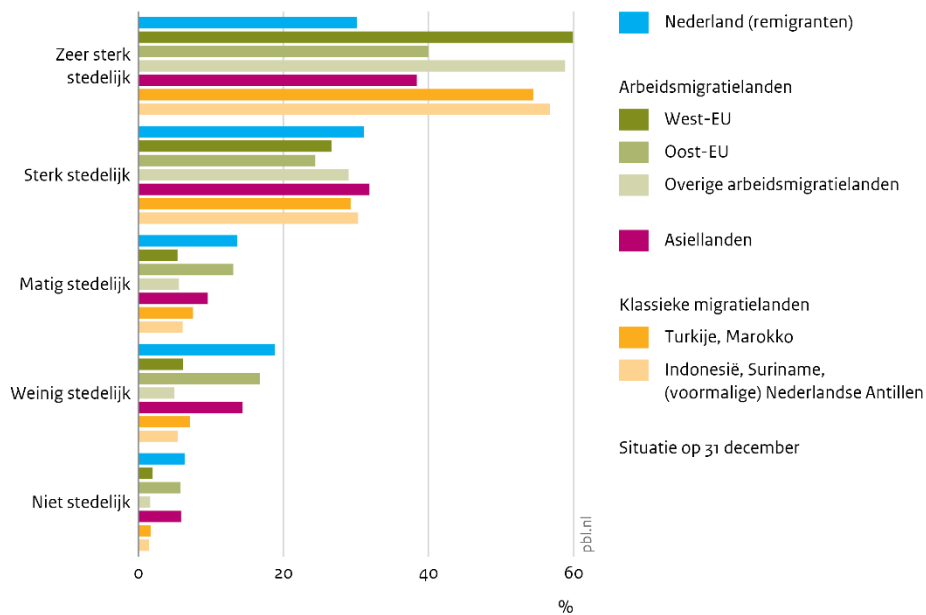
---

⁶ Het gaat hierbij om de omgevingsadressendichtheid. De indeling is als volgt:

1. Zeer sterk stedelijk ≥ 2500 adressen per km²
2. Sterk stedelijk 1500-2500 adressen per km²
3. Matig stedelijk 500-1500 adressen per km²
4. Weinig stedelijk 500-1000 adressen per km²
5. Niet stedelijk < 500 adressen per km²

Figuur 7.1

Verdeling immigrantengroepen naar mate van stedelijk wonen, 2019

Het is dus duidelijk dat veel immigranten zich in de grotere (universiteits)steden vestigen: vanwege studie, werk, specifieke voorzieningen of verwante migranten. Daarnaast zijn ook de individuele karakteristieken van migranten van belang, die blijkens hoofdstuk 5 tussen de onderscheiden migrantengroepen aanzienlijk kunnen verschillen. Het is derhalve de vraag in hoeverre de neiging om (zeer) sterk stedelijk te gaan wonen, wordt veroorzaakt door hun achtergrondkenmerken, dan wel hun echte voorkeur weerspiegelt.

Een regressieanalyse, waarbij rekening wordt gehouden met achtergrondkenmerken, kan hier hierop een antwoord geven. Er is om deze reden een multiple regressieanalyse uitgevoerd, met als afhankelijke variabele de score op de stedelijkheidsindex, oftewel de stedelijkheidsklasse van de gemeente waarin de immigrant op 31 december woont. *Tabel 7.1* toont de uitkomsten van de analyse. Aangezien de index een waardenbereik kent die loopt van 1 (zeer sterk stedelijk) tot 5 (niet stedelijk), betekent een hogere score op deze (rangorde) variabele een afnemende mate van stedelijkheid. De onafhankelijke variabelen betreffen allereerst de migrantengroep waartoe de immigrant behoort en vervolgens de achtergrondkenmerken die in hoofdstuk 5 zijn besproken, te weten huishoudenspositie, leeftijd(sklasse), sociaaleconomische status, inkomen en geslacht. De woonsituatie is echter niet meegenomen, aangezien dit eerder een karakteristiek van de woningmarkt is, dan een achtergrondkenmerk van de immigrant. Aangezien voor de immigranten in 2019 de variabelen inkomen en sociaaleconomische status (nog) niet bekend/afgeleid waren, is gekeken naar de immigranten die in 2017 naar Nederland zijn gekomen. Om na te gaan in hoeverre ontwikkelingen in de tijd een rol spelen, zijn ook de immigranten die zich in 2012 in Nederland hebben gevestigd, in het analysebestand opgenomen. Gezien het feit dat variabelen als (huishoudens)inkomen en sociaaleconomische status niet relevant zijn voor jonge kinderen, zijn personen jonger dan 18 jaar niet opgenomen in het analysebestand. Voorts geldt dat kinderen doorgaans met hun ouders naar Nederland zijn gekomen en beslissen de ouders over de keuze voor een bepaalde bestemming (en de hierbij behorende stedelijkheidsgraad).

Tabel 7.1

Stapsgewijze multivariate regressiemodel voor verklaring van de mate van stedelijk wonen (gemeten van 1-5)

	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4
	B waarde	B waarde	B waarde	B waarde
Immigratiegroep				
Nederland (remigranten)	0,735***	0,641***	0,548***	0,536***
West-EU	(ref)			
Oost-EU	0,598***	0,595***	0,538***	0,536***
Buiten EU	-0,045***	-0,065***	-0,071***	-0,069***
Asiellanden	0,516***	0,407***	0,308***	0,318***
Turkije en Marokko	-0,045***	-0,127***	-0,196***	-0,204***
Suriname, Indonesië, (voormalige) Nederlandse Antillen	-0,052***	-0,126***	-0,190***	-0,197***
Huishoudenspositie				
Alleenstaand		(ref)		
Samenwonend geen kinderen		0,036***	0,034***	0,031***
Samenwonend met kinderen		0,282***	0,225***	0,227***
Institutioneel		0,364***	0,278***	0,302***
Anders		0,282***	0,294***	0,292***
Leeftijd				
<25 jaar			-0,013**	-0,005
Tussen 25 en 40 jaar			(ref)	
>40 jaar			0,201***	0,201***
Sociaaleconomische positie				
Werkend			(ref)	
Niet werkend			0,096***	0,091***
Student			-0,236***	-0,273***
Overig geen inkomen			-0,029***	-0,036***
Inkomen				
Laag			0,086***	0,078***
Middel			(ref)	
Hoog			-0,136***	-0,139***
Geslacht				
Man			(ref)	
Vrouw			0,027***	0,029***
Jaar (van immigratie)				
2012				(ref)
2017				-0,147***
(Constante)	1,690***	1,640***	1,647***	1,741***
Aantal cases	320142	320142	320142	320142
Variantie (R ²)	0,081	0,092	0,106	0,11

*p<0.05 **p<0.01 ***p<0.001

Bron: CBS, eigen berekeningen.

N=320142 (exclusief <18 jaar)

Via de methodiek van de 'stepwise' regressie (opgenomen in het pakket SPSS) is vervolgens nagegaan in hoeverre de onderscheiden immigrantengroepen van elkaar verschillen in de mate van stedelijkheid van hun woonomgeving. De tabel geeft de resultaten van de regressieanalyse weer. In eerste instantie is enkel gekeken naar in hoeverre de verschillende immigrantengroepen van elkaar verschillen; zie model 1 in tabel 7.1. Hierbij zijn migranten afkomstig uit West-EU gehanteerd als referentiegroep. Conform het patroon in figuur 7.1,

wijken Nederlandse remigranten hier sterk vanaf, gezien hun hoge positieve score op de B-coëfficiënt van de regressieanalyse (in de tabel aangeduid met de B-waarde); waarbij een hogere score betekent dat ze minder vaak stedelijk wonen dan migranten uit West-EU. Ook migranten uit Oost-EU en de asiellanden hebben duidelijk een minder grote kans op stedelijk wonen, gezien een eveneens vrij hoge positieve B-waarde. Voor de migranten uit de overige arbeidsmigratielanden en de twee typen klassieke immigratielanden is de B-waarde zeer licht negatief, hetgeen aanduidt dat ze even stedelijk wonen als immigranten uit West-EU.

In hoeverre spelen achtergrondvariabelen een rol bij deze verschillen tussen de migrantengroepen? Dit kan worden nagegaan door stapsgewijs achtergrondvariabelen aan de regressieanalyse toe te voegen, en dan te kijken hoe de B-waarden voor de diverse immigrantengroepen veranderen. Bij model 2 is de variabele huishoudenspositie ook in de regressieanalyse opgenomen, waarbij de klasse alleenstaand als referentiecategorie is gehanteerd. Zoals verwacht, wonen samenwonenden met kinderen minder stedelijk dan alleenstaanden, af te lezen aan een vrij hoge B-waarde. Gezinnen hebben meestal een voorkeur voor eengezinswoningen, en die zijn gemakkelijker te verkrijgen in de meer landelijke gemeenten. Dit geldt kennelijk minder sterk voor samenwonenden zonder kinderen, gezien het feit dat bij deze huishoudenspositie de B-waarde amper afwijkt van nul. Opvallend is ook de hoge positieve score van de huishoudenspositie institutioneel. Dit zijn vooral migranten uit de asiellanden. Veel asielzoekers komen in eerste instantie terecht in een AZC, die veelal in landelijke gebieden zijn gelokaliseerd. Asielzoekers die langer dan een half jaar in een centrale opvangvoorziening verblijven kunnen worden ingeschreven in de gemeentelijke bevolkingsregisters en krijgen dan doorgaans de huishoudenspositie institutioneel. Asielmigrantengroepen uit Syrië (inclusief Palestijnen), Eritrea, Irak, Iran en Afghanistan kunnen zich echter sinds 2017 al sneller registreren, als verwacht wordt dat zij nog tenminste vier maanden legaal in Nederland mogen blijven.

Het toevoegen van de variabele huishoudenspositie heeft een zeer grote invloed op B-waarden behorende bij de diverse immigrantengroepen. Zowel voor de Nederlandse remigranten als voor de migranten uit de asiellanden loopt de positieve score sterk terug. Dit geeft aan dat de verdeling naar huishoudenspositie ertoe leidt dat deze immigranten vaker landelijk gaat wonen dan immigranten uit West-EU. Dit kan worden veroorzaakt doordat deze immigranten vaak als gezin met kinderen naar Nederland komen. In geval van asielzoekers kan voorts een rol spelen dat ze vaak in een AZC terechtkomen. Voorts blijkt dat de score van de twee groepen migranten uit de klassieke immigratielanden nu duidelijk negatief is geworden, ofwel dat men nu een sterkere neiging vertoont om (sterk) stedelijk te gaan wonen dan migranten uit West-EU. Ook deze immigranten komen veel minder vaak als alleenstaande en vaker als gezin met kinderen naar Nederland, dan immigranten uit West-EU (zie figuur 5.2). Door het corrigeren voor de achtergrondkenmerken, wordt het echter duidelijk dat hun voorkeur meer stedelijk is.

Vervolgens zijn de variabelen leeftijd, sociaaleconomische positie, inkomen en geslacht aan de regressieanalyse toegevoegd; zie model 3 in de tabel. Voor het bepalen van het effect van leeftijd is de leeftijdsklasse 25 tot en met 40 jaar als referentiegroep genomen en is vervolgens gekeken naar de effecten van lagere en hogere leeftijden. De score van de B-waarde geeft duidelijk aan dat immigreren op hogere leeftijd gepaard gaat met een grotere neiging om landelijk te gaan wonen. Jonge immigranten verschillen echter weinig van de midden-groep wat betreft de voorkeur voor een stedelijk woonmilieu. Bij de variabele sociaaleconomische positie is de groep werkenden als referentiegroep gekozen. Dan blijkt dat de studenten een vrij sterk negatieve B-waarde hebben, hetgeen aangeeft dat ze een grotere kans hebben om (zeer) stedelijk te gaan wonen dan de werkenden. Dat hangt samen met het feit dat universiteiten en hogescholen vooral gesitueerd zijn in de grote steden. Bij inkomen betreft de referentiegroep degenen met een middeninkomen; bedenk echter dat het

hierbij om het huishoudensinkomen gaat. Dan blijkt dat personen met een hoog inkomen vaker stedelijk wonen, gezien een negatieve B-waarde. Hierbij kan een rol spelen dat banen waarvoor een hogere opleiding is vereist, meer geconcentreerd zijn in de grote steden, dan banen waarbij een lagere opleiding toereikend is. Ook is de stedelijke woningmarkt toegankelijker voor huishoudens met een midden of laag inkomen. De opname van de variabele geslacht in de regressieanalyse heeft weinig effect; oftewel de voorkeuren qua stedelijkheid verschillen niet tussen mannen en vrouwen. Dit kan samenhangen met het feit dat men vaak als gezin met kinderen naar Nederland komt. Daarbij is er al gecontroleerd voor verschillen in sociaaleconomische positie, leeftijd en inkomen. Opnieuw kan worden gekeken in hoeverre de score van de diverse immigrantengroepen nu is gewijzigd. Wederom geldt dat de positieve B-waarde van de Nederlandse remigranten en de migranten uit de asiellanden duidelijk kleiner is geworden, terwijl de B-waarde van de migranten uit de twee typen klassieke immigratielanden nog sterker negatief is geworden

Ten slotte is ook de dummy-variabele kalenderjaar aan de regressieanalyse toegevoegd, met als referentiegroep de immigranten in 2012; onder model 4 in de tabel staan de uitkomsten weergegeven. Het blijkt dan dat de immigranten in 2017 een negatieve B-waarde hebben, hetgeen betekent dat de mate van het stedelijk gaan wonen tussen 2012 en 2017 sterker is geworden. Dit past goed bij de bevindingen op basis van de kaarten over vestigingspatronen van de immigrantengroepen, beschreven in hoofdstuk 6. Overigens is het effect van de toevoeging van deze variabele op de B-waarden van de immigrantengroepen zeer beperkt. Dit geeft aan dat de mate van het stedelijk wonen tussen de diverse groepen onderling niet is veranderd, en dus dat voor alle groepen geldt dat ze (in ongeveer dezelfde mate) vaker stedelijk zijn gaan wonen.

De verklaarde variantie van model 1 van de regressieanalyse bedraagt 8 procent. Dit is aan de lage kant, maar omdat alle immigranten van 2012 en 2017 in de analyse zijn opgenomen (waardoor het aantal cases rond de 320.000 bedraagt) is de mate van individuele variatie bijzonder groot. De grote omvang van de 'steekproef' (die voor de betreffende jaren dus de onderzoekpopulatie betreft) verklaart ook waarom bijna alle scores op de B-coëfficiënt van de regressieanalyse zeer hoog significant zijn. In model 4 leidt de opname van alle achtergrondvariabelen in de regressieanalyse tot een lichte verhoging van de verklaarde variantie, die nu uitkomt op 11 procent. Het doel van de regressieanalyse is echter niet om te streven naar een zo hoog mogelijke verklaarde variantie, maar om na te gaan in hoeverre de mate van stedelijk wonen van de diverse groepen immigranten wordt beïnvloed/veroorzaakt door diverse achtergrondvariabelen.

Concluderend

Voor migranten uit West-EU is de kans groter dat ze (sterk) stedelijk gaan wonen dan voor de Nederlandse remigranten en de migranten uit Oost-EU. Met andere woorden, remigranten en Oost-EU-migrantengroepen gaan vaker landelijk wonen. Dit geldt ook na correctie voor diverse achtergrondkenmerken, hoewel de tendens om meer landelijk te gaan wonen bij de Nederlandse remigranten door de correctie aanzienlijk wordt afgezwakt (oftewel, de woonlocatie wordt deels verklaard door de achtergrondkenmerken van de migrantengroep). Ook migranten uit de asiellanden kenmerken zich door een hogere mate van landelijk wonen, in vergelijking met migranten uit West-EU, ondanks dat na correctie voor de achtergrondkenmerken deze tendens veel minder sterk is. Bij migranten uit de overige arbeidsmigratielanden ligt het weer anders: zij wijken wat betreft het stedelijk wonen amper af van de migranten uit West-EU. Ten slotte geldt dat de migranten uit de twee groepen klassieke immigratielanden juist een wat grotere neiging hebben om (sterk) stedelijk te gaan wonen dan migranten uit West-EU. Dit is echter pas zichtbaar na correctie voor de opgenomen achtergrondvariabelen.

Literatuur

ABS (Aanjaagteam Bescherming Arbeidsmigranten) (2020). Geen tweederangsburgers: Aanbevelingen om misstanden bij arbeidsmigranten in Nederland tegen te gaan. 30 oktober 2020.

Acolin, A. (2019). Housing trajectories of immigrants and their children in France: Between integration and stratification. *Urban Studies* 56(10), 2021-2039.

Åslund, O. (2005). Now and forever? Initial and subsequent location choices of immigrants. *Regional Science and Urban Economics*, 35(2), 141-165.

Beckers, P. & Boschman, S. (2019). Residential choices of foreign highly skilled workers in the Netherlands and the role of neighbourhood and urban regional characteristics. *Urban Studies*, 56 (4), 760-777.

Benson, M., & O'Reilly, K. (2016). From lifestyle migration to lifestyle in migration: Categories, concepts and ways of thinking. *Migration Studies*, 4(1), 20-37.

Bicknese, L., Ahamiane, S. & van Spijker, F. (2018). Monitor EU-migranten 2018. OIS, Amsterdam.

Bobek, A. (2020). Leaving for the money, staying for the 'quality of life'. Case study of young Polish migrants living in Dublin. *Geoforum* 109, 24-34.

Bolhaar, J., Kuijpers, S. & Nibbelink, A. (2019). Economische effecten van internationalisering in het hoger onderwijs en mbo. *CPB notitie*. Centraal Planbureau.

Bolt, G., van Kempen, R. & van Ham, M. (2008). Minority Ethnic Groups in the Dutch Housing Market: Spatial Segregation, Relocation Dynamics and Housing Policy. *Urban Studies*, 45(7), 1359-1384.

Boot, N., Driessen, Z., Huisman, C., Verschuren, L. & Verschuren S. (2020). Asiel en integratie 2020. Cohortonderzoek asielzoekers en statushouders. Centraal Bureau voor de Statistiek.

Borjas, G.J. (2001). Does immigration grease the wheels of the labour market? *Brookings Papers on Economic Activity*, 1, 69-133.

Borjas, G.J. (2014). Immigration economics. Boston, MA: Harvard University Press.

Boschman, S. & F. van Dam (2012). Immigranten op de stedelijke woningmarkt. In: Jaarrapportage Integratie, hoofdstuk 8, Centraal Bureau voor de Statistiek, 195-215.

Boschman, S. (2015). Selective mobility, segregation and neighbourhood effects. Doctoral thesis, TU Delft.

Boschman, S. & Van Ham, M. (2015). Neighbourhood selection of non-Western ethnic minorities: testing the own-group effects hypothesis using a conditional logit model. *Environment and Planning A*, 47 (5), pp. 1155-1174.

Boterman, W., Musterd, S. & D. Manting (2020). Multiple dimensions of residential segregation. The case of the Metropolitan Area of Amsterdam, *Urban Geography*, 1-26.

CBS (2016, 13 juni). 150 duizend inwoners van Poolse herkomst. Centraal Bureau voor de Statistiek. Geraadpleegd van: <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2016/24/150-duizend-inwoners-van-poolse-herkomst>

CBS (2018). *Uit de startblokken. Cohortstudie naar recente asielmigratie*. Centraal Bureau voor de Statistiek (gecorrigeerde versie).

CBS (2020, 23 juli). Werk en gezin belangrijkste migratiemotieven voor immigranten. Centraal Bureau voor de Statistiek. Geraadpleegd via: <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2020/30/werk-en-gezin-belangrijkste-migratiemotieven-voor-immigranten>.

Christophers B. & O'Sullivan, D (2019). Intersections of inequality in homeownership in Sweden. *Housing Studies*, 34(6), 897-924.

Condradson, D. & Latham, A. (2005). Transnational urbanism: attending to everyday practices and mobilities. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 31(2), 227-233.

Constant A.F., Roberts, R. & Zimmermann K.F. (2009). Ethnic identity and immigrant homeownership. *Urban Studies*, 46(9), 1879-1898.

Croes, M.M. & van Huis, L.T. (1997), 'Grootstedelijke migratie in historisch perspectief', *Maandstatistiek van de Bevolking*, 45(1), 13-15.

Dagevos, J. (red.) (2011). Poolse migranten. De positie van Polen die vanaf 2004 in Nederland zijn komen wonen. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Damm, A.P. (2009). Determinants of recent immigrants' location choices: quasi-experimental evidence. *Journal of Population Economics*, 22(1), 145-174.

Engbersen, G., Ilies, M., Leerkes., A., Snel E. & van der Meij, R. (2011). Arbeidsmigratie in vier landen. Bulgaren en Roemenen vergeleken met Polen. Erasmus Universiteit in Den Haag/Rotterdam.

Engbersen, G., & Snel, E. (2013). Liquid migration. Dynamic and fluid patterns of post-accession migration flows (chapter 2). In *Mobility in transition* (21-40). Amsterdam University Press.

Fougère, D., Kramarz, F., Rathelot, R., & Safi, M. (2013). Social housing and location choices of immigrants in France. *International Journal of Manpower*, 34(1), 56-69.

Gobillon, L., & Solognac, M. (2020). Homeownership of immigrants in France: selection effects related to international migration flows. *Journal of Economic Geography*, 20(2), 355-396.

Gosselin, A., Desgrées du Loû, A. & Lelièvre, E (2015). Understanding Settlement Pathways of African Immigrants in France Through a Capability Approach: Do Pre-migratory Characteristics Matter? *European Journal of Population*, 34(5), 849-871.

Hitzert, F. & M. Van Wijk (2019). Arbeidsmigranten in Nederland. *Statistische Trends*. Centraal Bureau voor de Statistiek.

- Hooft van Huijsduijnen, L., van Hulle, R., Marchal, B., van der Lelij, M. & Zwanenveld, J. (2019). Landelijke Monitor Studentenhuisvesting 2019, ABF.
- Huis, M. van (2007). Partnerkeuze van allochtonen. *Bevolkingstrends*, 4^e kwartaal 2007, blz. 25-31.
- Hussen, A. (2020). *Huisvestingsstatus van arbeidsmigranten in de provincie Gelderland*. Provincie Gelderland.
- Kanacs, D. (2011). Labour migration in the enlarged EU: A new economic geography approach. *Journal of Economic Policy Reform*, 14(2), 171–188.
- Kauppinen, T.M. & Vilkkama, K. (2016). Entry to homeownership among immigrants: a decomposition of factors contributing to the gap with native-born residents. *Housing Studies*, 31(4), 463-488.
- King, R. (2012). Geography and migration studies: retrospect and prospect. *Population, Space Place* 18, 134–153.
- Krieg, S. & van Rooijen, J. (2018). Poolse werknemers in Nederland: De nieuwkomers van 2011 op de voet gevolgd. *Statistische Trends*. Centraal Bureau voor de Statistiek.
- Levkovich, O., Rouwendal, J., & Sá, C. (2016). International students and the Netherlands. In: Musterd, S., Bontje, M., & Rouwendal, J. (eds.) (2016), *Skills and Cities*. Chapter 10, 170-207.
- Lewis, W.A., 1954. Economic development with unlimited supplies of labour. *Manchester School of Economic and Social Studies* 22, 139–191.
- Magnusson Turner, L. & L. Hedman (2014). Linking Integration and Housing Career: A Longitudinal Analysis of Immigrant Groups in Sweden, *Housing Studies*, 29(2), 270-290.
- Manting, D, M. van der Star, M. Stuart-Fox, S. van Zoelen (nog te verschijnen). Diversiteit in huisvesting van recente migranten. Planbureau voor de Leefomgeving.
- Maslova, S. & Chiodelli, F. (2018). Expatriates and the city: the spatialities of the high-skilled migrant's transnational living in Moscow. *Geoforum* 97, 209-218.
- Maslova, S., & King, R. (2020). Residential trajectories of high-skilled transnational migrants in a global city: Exploring the housing choices of Russian and Italian professionals in London. *Cities*, 96, 102421.
- Massey, D. S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A., & Taylor, J. E. (1993). Theories of international migration: A review and appraisal. *Population and Development Review*, 19(3), 431-466.
- Massey, D. S. (2015). Migration, Theory of. In: Neil J. Smelser, N.J. & Baltes, P.B., Editors, 2015. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*. Oxford: Pergam.
- Meij, A. van der, & M. de Mooij (2019). Migratiemotieven van Indiase immigranten, 2012-2017. *Statistische Trends*. Centraal Bureau voor de Statistiek.

- Rye, J. F., & O'Reilly, K. (2020). *International Labour Migration to Europe's Rural Regions*. Taylor & Francis.
- Saar, M., & Saar, E. (2020). Can the concept of lifestyle migration be applied to return migration? The case of Estonians in the UK. *International Migration*, 58(2), 52-66.
- Schmeets, H. (2019). *Verblijfsduur immigranten: migratieredenen en herkomstgebieden. Working paper 33*. Wetenschappelijke raad voor het overheidsbeleid.
- Sinning, M. (2010). Homeownership and Economic Performance of Immigrants in Germany. *Urban Studies*, 47(2), 387-409.
- Sjaastad, L.A. (1962). The costs and returns of human migration, *Journal of Political Economy*, 70(5), Part 2: Investment in Human Beings, 80-93.
- Sleutjes, B., Korte, M. & Ooijevaar, J. (2016). Regionale vestiging en herkomst van recente Polen in Nederland. Jaarrapport Integratie 2016, 108-132. Centraal Bureau voor de Statistiek.
- Smits, A., Tepic, M., Booi, H. & Slot, J. (2020). *Migratiemonitor Metropoolregio: Migratie naar de Metropoolregio Amsterdam*. Onderzoek, Informatie en Statistiek, Amsterdam.
- Stoeldraijer, L., de Regt, S., van Duin, C., Huisman, C. & te Riele, S. (2020). *Bevolkingsprognose 2020-2070: bevolking groeit langzamer door corona*. *Statistische Trends*, publicatiedatum: 16-12-2020. Centraal Bureau voor de Statistiek.
- Tesser, P.T.M., van Praag, C.S., van Dugteren, F.A., Herweijer, L.J. & van der Wouden, H.C. (1995). *Rapportage Minderheden 1995*, Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Van Duin, C., Stoeldraijer, L. & Ooijevaar, J. (2014). *Bevolkingsprognose 2014-2060: veronderstellingen migratie*. *Bevolkingstrends 2015:06*. Centraal Bureau voor de Statistiek.
- Van Gent, W. & Musterd, S. (2016). Class, migrants, and the European city: spatial impacts of structural changes in early twenty-first century Amsterdam, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 42(6), 893-912.
- Verdugo, G. (2016). Public housing magnets: public housing supply and immigrants' location choices. *Journal of Economic Geography*, 16(1), 237-265.
- Vluchtelingenwerk. Turkije: repressie en vervolging. Geraadpleegd via: <https://www.vluchtelingenwerk.nl/feiten-cijfers/landen-van-herkomst/turkije-toegenomen-repressie-en-vervolging>
- Wetenschappelijke Raad voor het Overheidsbeleid (2020). *Samenleven in verscheidenheid: Beleid voor de migratiesamenleving*. Den Haag.
- Wissen, L. van & C. Huisman (1998), 'Regionale prognose allochtonen', *Demos*, 1, 9-12.
- White, A. & Ryan, L. (2008). Polish 'temporary' migration: The formation and significance of social networks. *Europe-Asia Studies*, 60(7), 1467-1502.
- Zorlu, A. & Mulder, C.H. (2008) Initial and Subsequent Location Choices of Immigrants to the Netherlands, *Regional Studies*, 42(2), 245-264.

Zorlu, A. (2009), Ethnic Differences in Spatial Mobility: The Impact of Family Ties. *Population, Space and Place* 15(4), 323–342.